

367.

SAMASSA VENEESSÄ - VAI OLLAANKO?

Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystieteen tiedottaminen
ja julkisuus sanomalehti Keski-Suomalaisessa

Reijo Nättiaho

Journalistiikan pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Viestintätieteiden laitos
Kevät 1998

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Nättiaho Reijo Antero	
Työn nimi Samassa veneessä - vai ollaanko? Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen tiedottaminen ja julkisuus sanomalehti Keski-suomalaisessa	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji pro gradu
Aika Kevät 1998	Sivumäärä 81
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Tutkimuksessa tarkastellaan Kuntalain tiedotusmääräysten toteutumista käytännössä ja julkisen keskustelun vaikutusta kunnalliseen päätöksentekoon. Kaksiosaisen tutkimuksen kyselyosuuden pääkysymyksiksi asetettiin; saavatko jyväskyläläiset tarpeeksi tietoa kaupungin sosiaali- ja terveystalveluista, millaisista asioista on tärkeää saada tietoa, ovatko asukkaat vaikuttaneet talvelujen kehittämiseen ja kenen tulisi kirjoittaa Keski-suomalaisessa sosiaali- ja terveystalveluista?</p> <p>Lehtitekstien sisällönanalyysin pääkysymykset olivat: kuinka kirjoituksissa suhtauduttiin talvelujen kehittämiseen, kuinka lehti kertoo poliittisesta päätöksentekoprosessista sekä mitä tekstissä oli ja mitä ei. Lisäksi analyysissä tarkasteltiin täyttääkö lehtiaineisto agendan ja kansalaisjournalismin tunnusmerkkejä. Tutkimuksessa yhdistettiin määrällistä ja laadullista tutkimustapaa. Tutkimusaineisto hankittiin 18-75-vuotiaille jyväskyläläisille satunnaisotoksella lähetetyllä kyselyllä kevättalvelulla 1996 ja lehtiaineisto 1.11.1995-30.4.1996 välisenä aikana suoritettulla lehtiseurannalla. Kyselyaineisto pääasiassa analysoitiin ristiintaulukoinnilla ja lehtiaineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.</p> <p>Tulosten mukaan yli puolet vastaajista ilmoitti saavansa tietoa yleensä sosiaali- ja terveystalveluista, mutta eniten lisää tietoa haluttiin tehtyjen päätösten vaikutuksista asukkaille. Vastaajista 85 % ilmoitti, ettei ole vaikuttanut talvelujen kehittämiseen millään tavoin, mutta 15 % vastaajista oli vaikuttanut eri tavoin. Lähes puolet vastaajista ilmoitti lehden kirjoittavan riittävästi talveluista. Suuri enemmistö vastaajista toivoi talveluista kirjoittavaksi henkilöksi kaupungin viranhaltijaa ja työntekijää. Vain 16 % vastaajista luotti toimittajaan. Pääsääntöisesti lehti uutisoi poliittisen päätöksentekoprosessin neutraalisti, mutta yleisönosastolla lehti tarjosi enemmän palstatilaa kiistelyn lasten kotihoidon tuen kannattajille kuin vastustajille.</p>	
Asiasanat agenda, journalismi, julkisuus, kansalaisjournalismi, osallistuminen, tiedottaminen ja vaikuttaminen	
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopisto/Tourulan kirjasto
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2. KANSALAISET, MEDIAT JA POLIITIKOT AGENDOJEN KOLMIOSSA	7
2.1 Agenda setting eli päiväjärjestys	7
2.2 Demokratia ja kansalaisjournalismi	10
2.3 Demokratia ja osallistuminen	12
2.4 Hyvinvointivaltio	14
2.5 Kansalaisyhteiskunta	16
2.6 Kuntalaki	17
2.6.1 Äänioikeus ja äänestys oikeus	17
2.6.2 Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet	18
2.6.3 Tiedottaminen	18
2.6.4 Aloiteoikeus	19
2.6.5 Kunnallinen kansanäänestys	19
2.7 Aikaisempia tutkimuksia	19
2.7.1 Suomen kuntien tiedotustoiminnan peruskartoituksia	19
2.7.2 Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen	21
3. TUTKIMUSTEHTÄVÄ	24

4. TUTKIMUSMENETELMÄT JA -AINEISTO	26
4.1 Yleistä	26
4.2 Kyselytutkimus	26
4.3 Teemahaastattelu	28
4.4 Keski-suomalaisen sisällönanalyysi	28
5. KANSALAISET HALUAVAT LAAJEMPAA TIETOA - SANOMALEHTI KESKITTYÄ LÄHINNÄ YHTEEN ASIAA	31
5.1 Kyselytutkimus	31
5.1.1 Vastaajien tiedot	31
5.1.2 Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvet	34
5.1.3 Keski-suomalainen tiedotusvälineenä	39
5.1.4 Kokoava yhteenveto	42
5.2 Julkaistut kirjoitukset ja Jyväskylän kaupungin päätöksenteko	43
5.2.1 Taustaa	43
5.2.2 Keski-suomalainen luo päiväjärjestyksen	45
5.2.3 Kunnallispoliittinen prosessi vauhtiin	48
5.2.4 Päätöksenteko junnaa paikallaan	52
5.2.5 Kunnallispoliittinen prosessi päättyy ja kuntalisä hyväksytään	60
5.2.6 Kokoava yhteenveto	62
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	64
6.1 Yleistä	64
6.2 Kyselytutkimus	65
6.3 Sisällönanalyysi	67
6.3.1 Toimijat julkisuudessa ja päätöksenteossa	69
7. POHDINTA	72
LÄHTEET	76
LIITE	78

1. JOHDANTO

Kuntalaki korostaa kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kunnan on tiedotettava asukkailleen kunnan vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista. Kuntalain mukaan on myös pidettävä huolta siitä, että asukkailla ja palveluiden käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Tiedottamista kunnan asioista pidetään merkittävänä keinona luotaessa kunnan asukkaille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Tutkielman Samassa veneessä - vai ollaanko? pääongelmat voidaan kiteyttää kysymyksiin: saavatko Jyväskylän kaupungin asukkaat tarpeeksi tietoa kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista ja millaisista asioista on tärkeää saada tietoa. Lisäksi analysoidaan, suhtautuuko sanomalehti Keski-suomalainen julkaisemissaan kirjoituksissa kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen myönteisesti, kielteisesti vai neutraalisti sekä kertoo lehti totuudenmukaisesti poliittisesta päätöksentekoprosessista. Tutkielmassa tarkastellaan tiedotustoiminnan toteutumista käytännössä ja sanomalehden asemaa uutisten, mielipidekirjoitusten ja kansalaispuheenvuorojen välittäjänä sekä päiväjärjestyksen luojana. Niin sanomalehti Keski-suomalainen, kaupungin poliittiset päättäjät, viranhaltijat kuin kansalaisetkin ovat kuvannollisesti samassa veneessä eli tässä tapauksessa Jyväskylän kaupungissa.

Tutkimusaineisto kerättiin kaksivaiheisesti. Jyväskyläläisten näkemykset sosiaali- ja terveyspalvelujen tiedottamisesta ja julkisuudesta hankittiin kyselytutkimuksella keväällä 1996. Kyselyyn vastasi 46 prosenttia kolmesta sadasta 18-75-vuotiaasta kaupunkilaisesta. Keski-

suomalaisen sisällönanalyysi suoritettiin 01.11.1995-30.04.1996 välisenä aikana. Tutkimusajankohtana lehdessä julkaistiin yhteensä 105 kaupungin sosiaali- ja terveystalvöpalveluja koskevaa uutista, mielipidekirjoitusta ja yleisönosastokirjoitusta.

Jyväskylä kaupunki on noin 74 000 (1996) asukkaan koulutus-, kulttuuri- ja teollisuuskaupunki. Kaupungin käyttömenot olivat vuonna 1996 noin 1 858 mmk, joista sosiaali- ja terveystoimen menoihin käytettiin noin 920 mmk eli lähes puolet käyttömeneistä. Koska sosiaali- ja terveystoimi hallintokuntana on merkittävin palvelujen tuottaja kuntalaisille, on se siksi valittu tutkimuskohteeksi. Kuntalain mukaan Jyväskylän kaupunginhallituksen tehtävänä on johtaa ja valvoa tiedotustoimintaa. Jyväskylän kaupungilla ei ole varsinaisesti omaa tiedotussuunnitelmaa, vaikka hallinnossa on pohdittu tiedotustoiminnan kehittämistä jo 1970-luvulta alkaen. Vuoden 1990 tiedotustoiminnan työryhmän raportissa esitettiin muun muassa tiedotusjohtajan palkkaamista, hallintokuntien tiedotusvastaavien nimeämistä ja korostettiin kuluttajatiedottamista sekä uutistiedottamista. Kaupungin palveluksessa työskenteli vuosina 1991-1995 kaupungin ensimmäinen päätoiminen tiedotusjohtaja, jonka toimi lakkautettiin säästösyistä 30.9.1995. Kaupunki on julkaissut omaa tiedotuslehteään vuodesta 1977 alkaen kahdeksan kertaa vuodessa. Lehden painosmäärä on noin 46 000 kappaletta ja se jaetaan ilmaiseksi jokaiseen talouteen.

Kaupungin sosiaali- ja terveystalvöpalvelukeskuksen palveluksessa työskentelee oma tiedottaja ja hallintokunnalla on oma tiedotussuunnitelma. Tiedotustoiminnan periaatteita ovat muun muassa: avoin ja rehellinen, jatkuva ja säännöllinen, aktiivinen ja vastavuoroinen, koordinoitu ja hajautettu sekä jokaisen tehtävään kuuluva tiedottaminen. Tiedottaja koordinoi sisäistä ja ulkoista tiedotustoimintaa, huolehtii keskitetysti tiedotustoiminnasta sekä avustaa tarvittaessa kaikkia sosiaali- ja terveystalvöpalvelukeskuksen työntekijöitä. Palvelukeskuksella on käytössään kaikkiaan viitisenkymmentä erilaista palveluesitettä. Tiedottaja lähettää säännöllisesti tiedotteita tiedotusvälineille ja hallintokunnan eri yksiköille.

Sanomalehti Keski-suomalainen on 127-vuotias kaupungin ykkössanomalehti ja samalla Jyväskylän kaupungin ainoa ilmoituslehti. Lehdessä on kunnallistoimitus, joka seuraa Jyväskylän kaupungin kunnallispoliittisia tapahtumia. Lehden levikki on 75 770 kpl (LT - levikki 1997). Lehden peitto Jyväskylässä vuonna 1997 oli 74,3 prosenttia. (Mervola 1998, 71.)

2. KANSALAISET, MEDIAT JA POLIITIKOT AGENDOJEN KOLMIOSSA

2.1 Agenda setting eli päiväjärjestys

Agenda setting - termin historia alkaa vuonna 1922, kun propagandaa ja julkista mielipidettä tutkinut Walter Lippman oli havainnut, että mediapäiväjärjestyksellä ja julkisuuspäiväjärjestyksellä on yhteys toisiinsa. Pietilän (1989) mukaan Lippman (Public Opinion [1922], 1965) näki, että demokratian ehdot olivat muuttuneet suuresti siirryttäessä traditionaalisista paikallisyhteisöistä moderneihin, alueellisesti laajoihin yhteiskuntiin. Yksinkertaisissa paikallisyhteisöissä jokainen pysyi omin aistein selvillä yhteisön asioista ja oli näin kykenevä osallistumaan päätöksentekoon. Sitä vastoin monimutkaisissa yhteiskunnissa kukaan ei samalla tavoin pysty olemaan selvillä kaikista päätöksenteossa tarpeellisista asioista. Lippmanin mukaan monet ajattelevatkin, että lehdistöstä on näissä oloissa tullut välttämätön demokratian elin, joka huolehtii siitä, mistä traditionaalisissa yhteisöissä huolehtivat juorut ja henkilökohtainen kanssakäyminen. Tosiasiassa lehdistö ei tähän kuitenkaan pysty. Moderni yhteiskunta on niin monimutkainen, että siihen sopeutumista edesauttavan järkevän päätöksenteon mahdollistaminen edellyttää lehdistöltä tehokkaampia keinoja, ennen muuta valtiollisten elinten itsensä harjoittamaa informaation kokoamista ja käsittelyä päätöksenteon perustaksi. (Pietilä 1989, 60.)

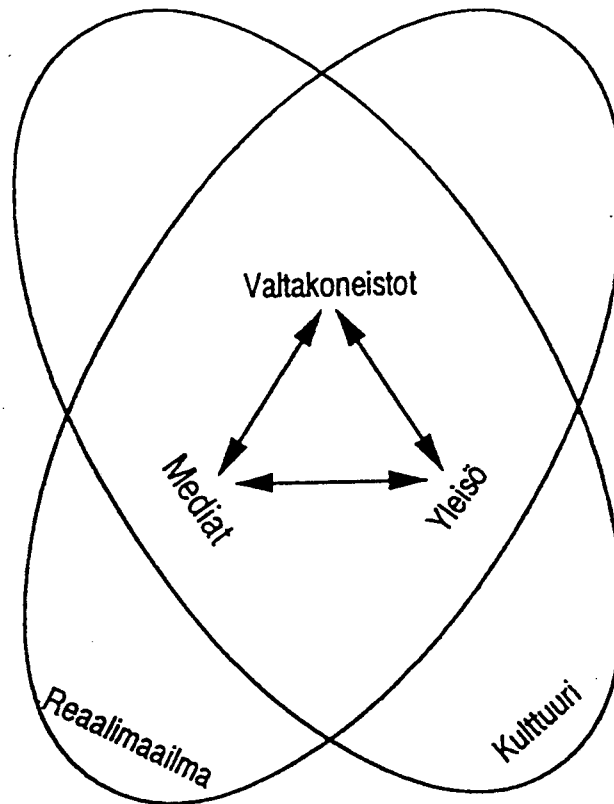
Lippmanin jälkeen muun muassa Lazarsfeld, Merton ja Cohen mainitsivat omissa tutkimuksissaan päiväjärjestykseen liittyvistä piirteistä poliittisissa prosesseissa. (Dearing & Rogers

1996, 9) Myös Lasswell esitellessään vuonna 1948 viisiosaisen kysymysasetelmansa (kuka sanoo mitä kenelle, missä välineessä ja millä vaikutuksella) puhui median kahdesta tärkeästä toiminnosta yhteiskunnassa eli valvonnasta ja vastaavuussuhteesta. Hän uskoi, että medialla on kriittinen rooli ja se kiinnittää huomiota tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. (Dearing & Rogers 1996, 11.)

Tähän Lasswellin havaintoon tarttuivat myös McCombs sekä Shaw ja loivat käsitteen “agenda-setting function of mass media” eli päiväjärjestyksen asettaminen joukkoviestimissä. Päiväjärjestys amerikkalaisessa keskustelussa tuli tunnetuksi ensimmäistä kertaa juuri McCombsin ja Shaw’n toimesta vuonna 1972, kun he analysoivat USA:n vuoden 1968 presidentinvaalikampanjoiden poliittisia kysymyksiä. Tämän jälkeen termi on jäänyt pysyvästi yhdysvaltalaiseen mediatutkimukseen ja -keskusteluun. (McCombs & Shaw 1997, 376.)

Dearing ja Rogers (1996) totesivat, että prosessiin kuuluu kolme tärkeää osatekijää: media-, julkisuus- ja poliittinen päiväjärjestys. Kaikkiin näihin vaikuttavat henkilökohtainen ja ihmisten välinen kommunikointi eliitin ja yksilöiden välillä sekä todellisuutta ilmaiseva asia ja tapahtuma. Prosessiin lisäksi vaikuttavat ns. median portinvartija (sellainen henkilö, jolla on vaikutusta organisaation sisällä asemansa johdosta, esimerkiksi päätoimittaja), vaikutusvaltainen media ja huomattava tapahtuma. (Dearing & Rogers 1996, 5-6.)

Suomessa päiväjärjestystä mediatutkimuksessa on käsitelty muun muassa Suhonen (1994). Hän on nähnyt, että mediat ja kansalaiset niiden yleisönä sekä valtakoneistot - niin poliittiset kuin taloudellisetkin - voidaan kuvata monensuuntaisten vaikutusten ja vuorovaikutusten kolmiona.

Kuvio 1 Agendojen kolmio (Suhonen 1994, 51)

Kuviossa 1 esitetyn päiväjärjestystä kuvaavan kolmion kärjet ovat kaksisuuntaisia, joten kyse onkin vuorovaikutuksellisesta prosessista. Viestimet ovat riippuvaisia poliittisista ja taloudellisista valtakeskuksista toisaalta taloudellisten resurssien haltijoina ja toisaalta uutislähteinä. Samalla viestimet ja valtakoneistot kilpailevat keskenään sen määräämisestä, mitkä viestit pääsevät mediajulkisuuden areenalle ja agendalle. Kolmion toimijat eivät pelkästään keskenään muokkaa toistensa agendoja. Usein tarvitaan lisätekiäjiä selittämään esimerkiksi sitä, miksi julkisuus kiinnittää huomiota johonkin tiettyyn asiaan. Suhonen viittaa myös McComb-sin ja Shaw'n (1993) esitykseen siitä, että päiväjärjestys on paljon muutakin kuin sitä, mitä uutiset meille kertovat ja mitä asioita pitäisi ajatella. Uutiset kertovat myös, miten niistä tulisi ajatella. Käsitteen piiriin kuuluu sen laajennetussa versiossa uutisten kohteiden ohella myös niihin liitettävät ominaisuudet, uutisissa käytetyt argumentit ja myös uutisten tulkintakehykset. Jos perinteinen agendan käsite ajatellaan analogiaksi kokouksen asialistasta, vastaa uusi

laajennettu käsite valtionhallinnossa käytettävää kokousten esittelylistaa, joka sisältää asioiden ohella myös päätösesitykset perusteluineen. (Suhonen 1994, 44-53.)

Suhosen agendojen kolmiota voi soveltaa siten, että valtakoneistoa edustavat kaupungin poliittiset päättäjät ja viranhaltijat. Mediana toimii Keski-suomalainen ja yleisönä on Jyväskylän kaupungin asukkaat. Päiväjärjestystä tai poliittisen prosessin asialistaa media pitää yllä muun muassa nostamalla erilaisia teemoja julkiseen keskusteluun, jota käyvät niin kansalaiset, viranhaltijat kuin poliittiset päättäjät. Tällaisia piirteitä on löydettävissä kunnallispoliittisista päätöksentekoprosesseista.

2.2 Demokratia ja kansalaisjournalismi

Yhdysvalloissa 1960-luvulta alkaen nousi keskusteluun uusi lehdistöteoria: demokraattisen osallistumisen teoria (democratic-participant media theory). Kyseisessä teoriassa keskitytään pääasiassa analysoimaan paikallista informaatiota ja kansalaisten oikeutta osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä vaikuttamiseen median kautta. Teoria kritisoi myös yksityisten, monopoliasemassa olevien medioiden toimintaa. (McQuail 1994, 131-132.)

Teoreettiseen keskusteluun on 1980-luvulla esitetty myös käsite public journalism eli kansalaisjournalismi (suom. Heikkilä & Kunelius 1995). Tällä keskustelulla on pyritty hakemaan muutosta yhteiskunnalliseen toimintaan ja yleensä demokratian toimivuuteen.

Esimerkiksi Merrittin (1995) tarkoitus on ollut kannanotoillaan osoittaa journalismille oikea paikka demokratiassa. Hänen mukaansa on välttämätöntä ymmärtää journalismin tarkoituksenmukaisuus modernissa demokratiassa. Asioiden yhteisissä ratkaisuisissa vaaditaan kolmenlaisia peruseriaatteita: 1. yhteistä, merkityksellistä tietoa; 2. metodin tai paikan harkintaa tiedon soveltuvuudesta julkisiin asioihin ja 3. tietoa yhteisistä arvoista mihin päätökset perustuvat. Jos joku edellä mainituista periaatteista epäonnistuu, niin demokraattista päätöksentekoa ei esiinny ja demokraattinen yhteisö ei kehity. Media on ikään kuin kokoontumispaikka tai tori, jossa keskustellaan yhteisistä asioista. (Merritt 1995, 7.)

Yhdysvalloissa Rosenin (1995) mukaan “public journalism” -liikkeen aktivistit uskovat, että muutos alkaa yhtäältä journalismin omista käytännöistä ja toisaalta niitä motivoivasta ja hedelmöittävästä teoriasta. Journalismin uusien käytäntöjen pitäisi etsiä aiheensa ihmisten arkipäivästä ja heidän ongelmistaan. Tähän kansalaisten asialistan etsintään journalismia velvoittaa ennen kaikkea sille demokraattisessa teoriassa varattu ainutlaatuinen rooli, joka toimitusten pitäisi ottaa vakavasti. Rosenille “public journalismin” sanoma rakentuu kolmen pilarin: argumentin, käytäntöjen ja keskustelun varaan. Argumentin mukaan journalismin tulee tehdä voitavansa kansalaisuuden, yhteisönsä ja demokratian hyväksi. Toiseksi liike myös etsii uusia journalistisia käytäntöjä ja kokeiluja. Kokeiluilla on kaksisuuntainen suhde liikkeen filosofiaan. Yhtäältä kokeet havainnollistavat argumentteja, toisaalta argumentit kasvavat ja kehittyvät kokeilujen tuomista kokemuksista. Kolmanneksi kansalaisjournalismi virittelee yhteiskunnallista keskustelua ja jopa liikehdintää, joka pohtisi demokratian, journalismin ja kansalaisten välisiä suhteita. (Heikkilä & Kunelius 1995, 86-86.)

Heikkilän ja Kuneliuksen (1996) mukaan kansalaisjournalismi on argumentin, käytännön kokeilujen ja liikkeen yhdistelmä. Argumentissa journalismin kohtalo riippuu julkisen elämän elinvoimaisuudesta. Roseniin viitaten Heikkilä ja Kunelius toteavat, että journalismin on luovuttava omasta totaalisen ulkopuolisuuden ideaalistaan ja myönnettävä olevansa osa niitä yhteisöjä, joista se kertoo. Siksi journalismin pitää tarjota ihmisille nykyistä enemmän mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun sekä luoda yleisönsä uskoa siihen, että ihmiset voivat osallistua ja vaikuttaa julkiseen elämään sekä heitä itseään koskevaan päätöksentekoon. Käytännön kehitystyössä kansalaisjournalismin kokeiluja yhdistääkin pyrkimys muuttaa journalismin käsittelemiä asioita ja niiden käsittelynäkökulmia sellaisiksi, jotka paremmin vastaisivat yleisön arkista näkökulmaa sekä puhuttelisivat ihmisiä osallisina yhteisissä ongelmissa. Liikkeellä Heikkilä ja Kunelius Rosenia (1995) mukaillen tarkoittavat sitä, että kansalaisjournalismi pyrkii virittämään sellaista yhteiskunnallista keskustelua tai jopa liikehdintää, joka pohtisi demokratian, journalismin ja kansalaisten välisiä suhteita. (Heikkilä & Kunelius 1996, 3-4.)

Ketkä pääsevät esille journalismissa, on viestinnän tasa-arvon ja yhteiskunnallisen keskustelun demokraattisuuden kannalta yksi kaikkein perustavimmista kysymyksistä. Tätä ongelmaa Heikkilä ja Kunelius kuvaavat käsitteellä julkisuuteen pääsy (access). Heidän mukaansa on kysymys siitä, millä tavalla erilaiset kansalaiset ja heidän edustamansa mielipi-

teet ja näkemykset ylittävät journalismin kynnyksen sekä läpäisevät ammattitaitoisen journalistisen harkinnan muodostaman seulan. Yleensä on tultu siihen tulokseen, että valtavirtajournalismin vakiintuneet lähdesuhteet, toimitusrutiinit ja päivittäisen toimittamisen olosuhteet johtavat jonkinlaisiin vinoutumiin sen suhteen, kuka saa äänensä esille. (Heikkilä & Kunelius 1996, 5-6.)

Joukkoviestinnän demokraattisuuden kannalta erilaisten intressien esiin pääsy on siis perusasia. Erilaisten näkemysten ja intressien kohtaaminen mediassa on tasa-arvoisen ja demokraattisen julkisuuden perinteinen kriteeri. Kansalaisjournalismin pyrkimyksenä on lisätä keskustelevuutta esimerkiksi yhteiskunnallisesta tilanteesta ja demokratian kriisistä.

2.3 Demokratia ja osallistuminen

Demokratia-sanaan on historian eri kehitysvaiheissa liitetty muun muassa vapauden, autonomian, suvereenisuuden ja yhdenvertaisuuden sekä tasa-arvon käsitteet. Määreet ovat kaikki demokraattiseen yhteiskuntamuotoon historiallisesti kuuluneita elementtejä ja korostavat sen eri puolia. Osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan edellyttää tiettyjä perusvapauksia ja kaikilla on oltava yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua. Osallistuminen tapahtuu parhaiten rajatuilla alueilla ja sillä on merkitystä vain mikäli alueella on tietty autonomia. (Sainio 1994,10.)

Julkisessa keskustelussa demokratia-sanaa voidaan käyttää kuvaamaan hyvin monentyypisiä asioita. Voidaan arvioida, onko jonkin valtion hallintojärjestelmä demokraattinen. Menettelytavoista jonkin käsittelyn yhteydessä voidaan todeta, että ne eivät ole olleet demokraattisia. Voidaan väittää, että tuloerojen vuoksi demokratia ei riittävän hyvin toteudu. Demokratiaan on liitetty myös erilaisia määreitä kuten työpaikkademokratia, sosiaalinen demokratia, taloudellinen demokratia tai asukasdemokratia. (Sainio 1994, 10.)

Kun demokratia määritellään järjestelmänä tai toimintatapana, nousevat keskeisiksi kansalaisten demokraattiset oikeudet. Niillä tarkoitetaan yleensä oikeuksia, jotka liittyvät modernin kansalaisuuden käsitteeseen. T.H.Marshalliin viitaten Sainio näkee kansalaisuudessa

olevan kolme elementtiä: juridiset, poliittiset ja sosiaaliset oikeudet. Juridiset oikeudet muodostuvat oikeuksista, joiden tarkoituksena on suojella henkilökohtaista vapautta; erityisesti elämää, omaisuutta, kokoontumisvapautta, ajatuksen ja uskonvapautta sekä vapautta tehdä sopimuksia. Voidaan puhua myös yleisistä kansalaisoikeuksista. Tärkein periaate on yhdenvertaisuus lain edessä. Poliittiset oikeudet takaavat kaikille saman mahdollisuuden osallistua poliittisen vallan käyttöön. Keneltäkään ei saa sulkea pois mahdollisuutta ryhtyä poliittiseen tehtävään. Kantava periaate on mies ja ääni. Sosiaaliset oikeudet pitävät sisällään henkilön mahdollisuuden perusturvallisuuteen. Kaikilla on oltava mahdollisuus sellaiseen elämään, joka yhteiskunnassa yleisesti katsotaan sivistyneeksi. Kantavana periaatteena on ajatus: hyvinvointia kaikille. (Sainio 1994, 12.)

Kuntalaisten osallistumismuodot on perinteisesti jaettu institutionaalisiin ja ei-institutionaalisiin. Institutionaaliset muodot pitävät sisällään pääasiassa erilaiset laissa säädetyt kansalaisvaikuttamisen muodot, joista tunnetuin on äänioikeus kunnallisvaaleissa. Ei-institutionaalillem keinoille on tyypillistä se, että niitä voidaan pitää jonkinlaisena vastareaktiona viralliselle demokratialle. Ne pitävät sisällään erilaiset vapaan kansalaistoiminnan muodot. Aloitteentekijänä institutionaalisisissa osallistumismuodoissa on useimmiten hallinnon edustaja, ei-institutionaalinen toiminta on syntynyt kansalaisten omasta aloitteesta. (Sainio 1994, 27.)

Tämän tyyppisen luokittelun ongelmana on ollut se, että yhteiskunnan muuttuessa lainsäädäntöön on sisällytetty uusia osallistumismuotoja. Kuitenkin lakiin kirjattuja uusia muotoja on ollut vaikea sijoittaa yksiselitteisesti institutionaalisten keinojen luokkaan. Esimerkiksi eräät uudet lakiin perustuvat osallistumismuodot taas korostavat kansalaisten suoraa osallistumista. Osittain ehkä juuri luokittelun vaikeuden vuoksi on ollut tarpeen luoda kolmas vaikuttamisen luokka, puoli-institutionaaliset keinot, johon on sijoitettu niitä osallistumismuotoja, joiden voidaan katsoa olevan institutionalisoitua toimintaa täydentäviä. Tällaisia osallistumisen muotoja ovat mm. kansanäänestys, aloiteoikeus ja kunnanosalvautustot. Puoli-institutionaaliset osallistumiskanavat avaavat myös mahdollisuuden tiettyyn yksittäiseen asiaan keskittyvälle päätöksenteolle. (Sainio 1994, 27-28.)

Kuntalainen voi käyttää myös erilaisia osallistumiskanavia, joita ovat edustuksellinen osallistuminen, suora osallistuminen ja kansalaistoiminta. Edustuksellinen osallistuminen voi tapahtua esimerkiksi jonkin kunnallisen toimielimen jäsenenä tai esittelijänä. Suoran demokratian

tarjoaman kanavan kautta kuntalainen voi tehdä aloitteita, osallistua päätöksentekoon tai käyttää edustuksellisen elinten delegeoimaa päätösvaltaa. Osallistuminen voi tapahtua vuoro-vaikutustilanteissa luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden kanssa tai erilaisten mielipidetiedustelujen ja kyselyjen muodossa. Suoran demokratian tarjoamat keinot ovat edustuksellisen demokratian tavoin osa virallisen kuntaorganisaation toimintaa. Kansalaistoiminta tarjoaa kuntalaiselle mahdollisuuden osallistua päätöksentekoon hänen omilla ehdoillaan vakiintuneen päätöksentekokoneiston ulkopuolelta käsin. Kansalaistoiminnan vaikutus riippuu siitä, missä määrin edustukselliset toimielimet tai viranhaltijat ovat pakotettuja ottamaan esitetyt näkökannat päätöksenteossa huomioon. Kansalaistoiminta pitää sisällään erityyppisiä kansalaisten vapaan toiminnan muotoja. Voidaan puhua myös suorasta toiminnasta. Kysymys on hyvin kirjavasta valikoimasta osallistumistapoja. (Sainio 1994, 31-32.)

2.4 Hyvinvointivaltio

Toisen maailmansodan jälkeisellä hyvinvointivaltiolla on ollut keskeinen asema yhteiskunnallisessa kehityksessä Suomessa. Se on tukenut talouskasvua, työvoiman uusintamista ja uuden sukupolven tuottamista. Hyvinvointivaltio on tynnytellyt poliittisia ristiriitoja, tasoittanut sosiaalisia eroja ja säännellyt ihmisten arkielämää. Suomessa niin sanottua pohjoismaista hyvinvointivaltiota on ryhdytty rakentamaan vasta 1960-luvun puolivälistä alkaen erilaisten sosiaaliturvajärjestelmien kehittämisen avulla. Suomalainen hyvinvointivaltio on ollut vakaa ja sen saama kannatus kansalaisten keskuudessa on ollut luja. Taloudellisesti se on ollut maltillinen. Kuitenkin 1990-luvun alussa hyvinvointivaltion taloustilanne kärjistyi. Talouslaman myötä sosiaaliturvajärjestelmät ja yleensä julkinen sektori joutuivat rahoituskriisiin. Tämän seurauksena on ryhdytty pohtimaan jopa hyvinvointivaltion tarjoamien palvelujen supistamista. Samaan aikaan on nostettu keskusteluun käsite hyvinvointiyhteiskunta. Tällä on tarkoitettu lähinnä sitä, että valtio ei olisi enää niin keskeinen toimija tai sääntelijä kuin aiemmin. Hyvinvointiyhteiskunnassa onkin korostettu eri yhteisöjen, perheiden ja yksilöiden omatoimisuutta ja vastuuta yhteiskunnallisissa asioissa.

Hyvinvointivaltion keskeiset arvot ovat tasa-arvo, vapaus, demokratia, solidaarisuus, turvallisuus ja taloudellinen tehokkuus. Hyvinvointivaltio on merkittävä toisen maailmansodan

jälkeinen innovaatio siksi, että se on kehittänyt tehokkaita arvojaan toteuttavia välineitä. Mainioiden sosiaalitekniikoidensa ansiosta se menestyy puhtaslinjaista kapitalismia ja sosialismia paremmin. Näihin tekniikoihin kuuluvat mm. aktiivinen työmarkkinapolitiikka, sosiaalilainsäädäntö, progressiivinen verotus, yhdyskuntasuunnittelu ja laaja demokraattinen osanotto. (Uusitalo 1993, 62.)

Hyvinvointivaltio on syntynyt turvaamaan teollistuneiden yhteiskuntien toimintaedellytyksiä. Hyvinvointivaltiossa rahoitetaan ja ylläpidetään kehittyneitä sosiaali- ja terveyspalveluja, laajaa sosiaaliturvaa ja kattavaa koulutusta veronluonteisilla maksuilla. Hyvinvointivaltion välttämätön edellytys oli yleinen äänioikeus ja se on mahdollista vain markkinatalouden ja liberaalisen demokratian oloissa. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion peruspiirteitä muun muassa ovat yhteiskuntapolitiikan laaja-alaisuus, kansalaisuuteen perustuvat sosiaaliset oikeudet sekä sosiaali- ja terveyspalvelut. Luottamus valtioon hyvinvoinnin takaajana on suuri ja sen yhteiskuntapolitiikka edistää kansalaisten tasa-arvoa. (Hautamäki 1993, 138-141.)

Esimerkiksi tasa-arvo ihmisten arvon yhtäläisenä tunnustamisena ilmenee selkeästi demokraattisissa oikeuksissa. Liberaalisissa demokratioissa kansalaisilla on samanlaiset oikeudet äänestää, ilmaista mielipitettään, kokoontua, muodostaa puolueita, hakea virkoja ja saada puolueeton oikeudenkäynti. (Hautamäki 1993, 150-157.)

Suomessa keskustelua hyvinvointivaltion tulevaisuudesta, kriisistä ja sen eri muodoista on käyty 1980-luvulta alkaen. Tämä keskustelu oli kuitenkin aluksi pitkälti tuontitavaraa. Sillä ei ollut reaalista pohjaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Päinvastoin vasta viime vuosikymmenellä Suomesta tuli pohjoismainen hyvinvointivaltio. Vasta 1991 alkanut talouden ennenkematon syöksykierre on tehnyt keskustelun hyvinvointivaltion rahoituskriisistä ajankohtaiseksi. Yleisellä tasolla ilmaistuna hyvinvointivaltion arvot eivät ole vanhentuneet, vaan jokainen pitää vapautta, tehokkuutta ja tasa-arvoa merkittävänä arvoina. (Uusitalo 1993, 62 - 66.)

Hyvinvointivaltion kritiikin yhteydessä on ryhdytty puhumaan myös hyvinvointiyhteiskunnasta. Ajatus on pitänyt sisällään keinoja välttää tai purkaa valtion valvonta-, kontrolli- ja pakokoneistoa, joka ennemminkin alistaa kuin palkitsee ja kannustaa yksilöä. Hyvinvointiyhteiskunnan ideologisena perustana on pidetty valtion vetäytymistä yhteiskunnasta. Hyvin-

vointiyhteiskunnan toteuttamisen periaatteena on yhteisöllisyyden korostaminen, toisinsanoen perheiden, eri yhteisöjen, mutta myös yksilöiden omatoimisuuden ja vastuun lisääminen. (Moksunen 1991, 27.)

Hyvinvointiyhteiskuntaa Eräsaaren (1990) mukaan voidaan pitää myös kansalaisyhteiskunnan sosiaalipoliittisena sovellutuksena. Jos yhteisöllinen integroituminen tiivistyy ja sitä voidaan käyttää jopa taloudellisten puutteiden kompensoimiseksi, julkisen vallan toiminta nimenomaan voisi vähentyä ja monista tehtävistä voisi tulla hyvinvointiyhteiskunnan kansalaisten tehtäviä. Tämä voisi olla läpipirstoutuneen ja yhteisiä horisontteja vailla olevan yhteiskunnan vastavoima. (Eräsaari 1990a, 7.)

2.5 Kansalaisyhteiskunta

Kansalaisyhteiskunnan toiminta-ajatus rakentuu yhteistyön ja yhteisvastuun varaan. Sanaan yhteisvastuu sisältyvät kansalaisyhteiskunnan eettiset ja sosiaaliset lähtökohdat. Vastuu on Kosken (1995) mukaan kaksitasoista: sukupolven sisäistä solidaarisuutta ja sukupolvien välistä solidaarisuutta. Edellinen ilmenee vastuuna huonompiosaisista ja vaikeuksissa olevista ja jälkimmäinen ilmenee siten, ettemme maksata tulevilla sukupolvilla tämänhetkistä elintasoamme emmekä tuhoa heiltä ympäristöä. Myös markkinaperusteisuutta halutaan lieventää ja työntää taka-alalle kansalaisyhteiskunnassa. Kansalaisyhteiskunta toteuttaa myös läheisyysperiaatetta. Asiat on järkevää yrittää hoitaa mahdollisimman lähellä, viemättä niitä sellaisten toimielinten tai henkilöiden käsittelyyn, jotka eivät tunne aluetta ja sen asukkaiden tarpeita. Jokaisella alueella on oma sosiaalinen verkostonsa, johon eivät välttämättä vaikuta sen paremmin kunta kuin ryhmärajatkaan. Pulmat voidaan ratkaista joustavasti, usein ne ovatkin riittävän pienimuotoisia ja sellaisenaan hyvin hallittavissa. Asukkaiden oma asiantuntemus lähiympäristönsä asioissa voidaan kansalaisyhteiskunnassa ohjata merkittäväksi vahvuudeksi, joka palvelee koko kunnan toiminnallisia ja taloudellisia päämääriä. (Koski 1995, 61.)

Kansalaisyhteiskunnalle tuntuu olevan sosiaalinen tilaus. Se on saanut paljon kannatusta puheissa ja toinen toisensa jälkeen erilaiset yhdistykset ilmoittavat olevansa osa kansalaisyhteiskuntaa.

teiskuntaa. Kuitenkin kansalaisyhteiskunnassa on kyse ennenkaikkea vaihtoehdoista nykyiselle päätöksenteolle eli kansa haluaa palauttaa itselleen osan siitä vallasta, jonka se on delegoinut eduskunnalle ja kunnanvaltuustoille. Aidolle kansalaisyhteiskunnalle on ominaista julkisesta vallasta riippumaton toiminta. Kansalaisyhteiskunnan nousu johtuu useasta eri tekijästä. Vieraantuminen puolueista on vain yksi vaikuttaja. Kansalaisyhteiskunnasta puhumalla haetaan valtio- ja puoluekeskeisen poliittisen päätöksenteon rinnalle uutta tapaa toimia. (Elinkeinoelämän valtuuskunta 1996, 39 - 40.)

Kansalaisyhteiskunnassa kansalaistoiminta nähdään etupäässä protestin ja vastustamisen välineenä. Suoraa osallistumista pidetään parempana kuin edustuksellisen osallistumisen tarjoamia muotoja. Suoran demokratian tarjoaman kanavan kautta kuntalainen voi tehdä aloitteita, osallistua päätöksentekoon tai käyttää edustuksellisen elinten delegeoimaa päätösvaltaa. Toisaalta poliittisen toiminnan tärkeäksi toimintamuodoksi on noussut julkinen vaikuttaminen, ennen kaikkea kansalaisen harjoittama julkinen vaikuttaminen. Tämän toimintamuodon sisältö on kuitenkin monella tavalla epäselvä, epämääräinen ja jopa fiktiivinen. Epäselvä sen vuoksi, ettei ole olemassa mitään selvää (läpinäkyvää) vaikuttamisen, vaikutusten aiheuttamisen ja vaikutusten näkemisen tapaa. Epämääräinen siksi, että vaikuttaminen tapahtuu aina välitetysti ja siksi että siinä vaikuttavat monenlaiset tulkinnat sekä lähettämisen ja vastaanottamisen eriaikaisuusilmiöt ja niihin liittyvät kompromissit. Julkisen vaikuttamisen muoto elää omaa elämäänsä, ja juuri siitä kehkeytyy kansalaisten omaa vaikuttamistoimintaansa koskeva - toiveikas ja pettynyt - itseymmärrys. (Eräsaari 1990b, 13.)

2.6 Kuntalaki

2.6.1 Äänioikeus ja äänestys oikeus

Kuntalain (17.3.1995/365) mukaan äänioikeus ja äänestys oikeus ovat kunnan asukkaan osallistumisen ja vaikuttamisen perusoikeuksia. Äänioikeudella tarkoitetaan oikeutta äänestää kunnallisvaaleissa eli niissä henkilövaaleissa, joilla valitaan valtuutetut ja varavaltuutetut. Äänestys oikeus puolestaan tarkoittaa oikeutta äänestää kunnallisessa kansanäänestyksessä, jolloin äänestetään asiasta, ei henkilöstä. (Heuru 1995, 176- 177.)

Äänestämisen lisäksi kuntalaisella on mahdollisuus vaikuttaa kunnan asioihin vaalien tai kansanäänestysten välissä ottamalla kunnan asioihin kantaa ja vaikuttamalla suoran demokratian keinoin päätöksiin. Yksityiskohtaiset mahdollisuudet on esitelty kuntalain omassa luvussa: kunnan asukkaiden osallistumisoikeus. Kuntalain eräänä tavoitteena on edustuksellisen demokratian tukeminen suoralla demokratialla. Pallo ikäänkuin heitetään kunnille, joiden tulisi löytää käyttökelpoiset keinot. Kenties tämä tulee olemaan lähitulevaisuudessa eräs kunnallishallinnon merkittävin kehittämishaaste. (Heuru 1995, 180.)

2.6.2 Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Kuntalain 27 §:n mukaan valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palveluiden käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin, järjestämällä kunnan osa-aluetta koskevaa hallintoa ja tiedottamalla kunnan asioista. Lisäksi voidaan pitää kuulemistilaisuuksia, selvittää asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa, järjestää yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa, avustaa asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa sekä toimittaa kunnallisia kansanäänestyksiä. (Harjula & Prättälä 1995, 22 - 23.)

2.6.3 Tiedottaminen

Kuntalain 29 §:n mukaan kunnan on tiedotettava asukkailleen kunnan vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista. Kunnan on laadittava tarvittaessa katsauksia kunnan palveluja, taloutta, ympäristönsuojelua ja maankäyttöä koskevista asioista. Asukkaille on myös tiedotettava, millä tavoin asioista voi esittää kysymyksiä ja mielipiteitä valmistelijoille ja päättäjille. (Harjula & Prättälä 1995, 23.)

Lain mukaan kunnanvaltuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. (Heuru 1995, 186)

2.6.4 Aloiteoikeus

Kuntalain 28 §:n mukaan kunnan asukkaalla on oikeus tehdä kunnalle aloitteita sen toimintaa koskevissa kysymyksissä. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritetut toimenpiteet. Valtuuston tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta suoritetut toimenpiteet. Jos valtuuston toimivaltaan kuuluvassa asiassa aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista, asia on otettava valtuustossa käsiteltäväksi viimeistään kuuden kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. (Harjula & Prättälä 1995, 23.)

2.6.5 Kunnallinen kansanäänestys

Valtuusto voi päättää Kuntalain 30 §:n mukaan, että kunnalle kuuluvasta asiasta toimitetaan kansanäänestys. Kansanäänestys on neuvoa-antava. Kansanäänestysaloitteen voi Kuntalain 31 §:n mukaan tehdä vähintään viisi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista. Valtuuston on viipymättä päätettävä, toimitetaanko aloitteessa tarkoitettu kansanäänestys. (Harjula & Prättälä 1995, 23.)

Kunnallisen kansanäänestyksen toimittamisesta päättää aina valtuusto. Äänestys voidaan toimittaa periaatteessa kaikista kunnalle kuuluvista asioista. Sen käyttöala on kuitenkin taloudellisista ja käytännöllisistä syistä rajallinen. Läheskään kaikkia asioita ei voida sillä ratkaista. (Heuru 1995, 195-197.)

2.7 Aikaisempia tutkimuksia

2.7.1 Suomen kuntien tiedotustoiminnan peruskartoituksia

Suomen Kunnallisliitto ja Suomen Kaupunkiliitto sekä nykyinen Suomen Kuntaliitto ovat teettäneet kuntien ulkoiseen tiedottamiseen liittyviä selvityksiä vuosina 1976 (Tuusa & Itkonen), 1985 (Lahtonen), 1990 (Leino-Penttilä) ja 1995 (Taskila). Kaikissa selvityksissä tutkimusmateriaali hankittiin vain kaupunkien ja kuntien hallinnosta. Kyselyyn vastasivat

lähinnä kuntien tiedotustoiminnasta tiedottajat tai vastaavat hallintoviranomaiset.

Leino-Penttilä (1991) kartoitti tutkimuksessaan ne tavat, joita Suomen kunnat käyttävät ulkoisessa tiedottamisessaan. Jyväskylän kaupunki oli mukana tutkimuksessa, mutta tuloksissa kaupunkia ei erikseen mainita. Tutkimuksen yhteenvedossa todettiin muun muassa, että kunnilla oli selvästi halua lisätä valmisteilla olevien asioiden tiedottamista. Tämä koettiin entistä tärkeämpänä, mutta sitä varten ei ole vielä kehitetty oikeita välineitä ja tapoja. Kunnissa olisikin syytä pohtia tarkkaan, tuottaako lisää kirjallista ja kuvallista tiedotusmateriaalia, vai panostaako asiantuntemusta ja varoja valmisteilla olevien asioiden tiedotuksen kehittämissuunnitelmaan. Tarve ja halu paneutua valmisteilla olevien asioiden tiedottamiseen voitaisiin tulkita sitenkin, että kunnallislain tiedottamispykälän koko henki on vasta nyt täyttymässä. Velvoittaahan laki tiedottamaan nimenomaan vireillä olevista asioista ja niistä koskevista suunnitelmista. Tähän asti on kehitetty eniten, kuten tutkimuskin osoittaa, asioiden käsittelyä ja erityisesti tehtyjä ratkaisuja koskevaa tiedottamista. (Leino-Penttilä 1991, 56 - 57.)

Viimeisimmän Suomen kuntien tiedotustoiminnan peruskartoituksen laati Maija Taskila Suomen Kuntaliitolle 1995. Peruskartoituksessa selvitettiin ne tavat, joita kunnat käyttivät ulkoisessa tiedottamisessa. Jyväskylän kaupunki oli mukana myös tässä peruskartoituksessa, vaikka tuloksissa ei erityisesti kaupunkia mainittu. Yhteenvedossa todettiin, että kunnissa käytettävät tiedotusmateriaalit ja tiedotustavat olivat tärkeysjärjestyksessä seuraavat: 1. kuntaesite, 2. yksiköiden palveluesite, 3. video/diasarja/ multivideo, 4. oma tiedotuslehti, 5. puhelintiedote, 6. tiedotuslehti osana jotakin muuta lehteä, 7. muu esite, 8. atk-yhteyskanava, 9. oma radio-ohjelma ja oma kaapeli tv-ohjelma. Lisäksi ilmoituskanavina käytettiin tärkeysjärjestyksessä: 1. omaa ilmoitustaulua, 2. paikallislehteä, 3. maakunnan ykköslehteä, 4. muuta maakunnan lehteä, 5. ilmaislehteä, 6. paikallisradiota ja 7. valtakunnallista lehteä. (Taskila 1995, 11, 15.)

Peruskartoituksessa selvitettiin myös miten kunnan tulisi tiedottaa valmisteilla olevista asioista ja mistä asioista kuntalaiset haluavat tietoja nykyistä enemmän. Kaikista vastanneista kunnista 72 prosenttia oli sitä mieltä, että heidän kuntansa tulisi tiedottaa jonkin verran nykyistä enemmän. Vastaava luku vuodelta 1990 oli 62 prosenttia. Nykyiseen tiedottamisen määrään oltiin tyytyväisiä 21 prosentissa vastanneista, kun vuonna 1990 siihen oli tyytyväisiä

30 prosenttia vastanneista kunnista. Paljon enemmän tiedottamista valmisteilla olevista asioista toivoi 6 prosenttia vastanneista kunnista ja vain yksi prosentti oli sitä mieltä, että valmisteilla olevista asioista tulisi tiedottaa jonkin verran enemmän. Paljon enemmän tiedottamista valmisteilla olevista asioista vuonna 1990 toivoi seitsemisen prosenttia vastanneista ja yksi prosentti oli sitä mieltä, että valmisteilla olevista asioista tulisi tiedottaa nykyistä vähemmän. (Taskila 1995, 18.)

Loppupäätelmässä todettiin, että kuntien tiedotustoiminnassa ei ole tapahtunut suuria muutoksia kuluneiden neljän vuoden aikana. Kuntien päätoimisten tiedottajien määrä oli kasvanut vuodesta 1990 neljä prosenttia. Tiedotusohjeet löytyivät nyt 45 prosentilta vastanneista kunnista, kun vastaava tulos oli 40 prosenttia vuonna 1990. Kasvua oli tapahtunut viisi prosenttia. Kuntien käyttämistä virallisista ilmoituskanavista oli edelleen suosituin kunnan oma ilmoitustaulu. Seuraavaksi suosituimpia olivat tilattava paikallislehti ja maakunnan ykköslehti. Valtakunnalliset lehdet olivat vasta kahdeksanneksi käytetyimpiä virallisia ilmoituskanavia. Kyselyyn vastanneista kunnista 72 prosenttia oli sitä mieltä, että kuntien tulisi tiedottaa valmisteilla olevista asioista jonkin verran nykyistä enemmän. Vastaava arvio vuodelta 1990 oli 62 prosenttia. Tämä on selkeä merkki siitä, että kunnat suhtautuivat yhä avoimemmin valmisteilla olevista asioista tiedottamiseen. Valmisteilla olevien asioiden tiedottamista oli jonkin verran lisännyt 83 prosenttia vastanneista kunnista. Vastanneista 11 prosenttia ei ollut lisännyt sitä ollenkaan. Tutkimuksen tuloksista tekijä päätteli, että vaikka kunnat olivat vaikeiden lamavuosien aikana joutuneet leikkaamaan menojaan rajustikin, ei tiedotustoiminta ollut siitä kuitenkaan kärsinyt. Päinvastoin, muun muassa päätoimisten tiedottajien, tiedotusohjeiden ja tiedotusmateriaalin määrä oli hieman kasvanut. Lopuksi selvityksessä kysyttiin, olisiko vihdoinkin tullut aika selvittää sitä, miten kunnat onnistuvat tiedotustoiminnassaan, miten hyvin se saavuttaa kuntalaiset ja saavatko kuntalaiset mielestään tarpeeksi tietoa oman kuntansa toiminnasta. (Taskila 1995, 23 - 24.)

2.7.2 Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen

Moksusen (1991) laatima tutkimus "Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen" on ainoa Jyväskylän kaupungin sosiaalitoimen julkisuustyöstä julkaistu tutkimus. Tutkimuksen tehtävänä oli tarkastella Jyväskylän sosiaalitoimen julkisuutta suhteessa muihin yleis- ja osajulkisuuksiin. Lisäksi tarkasteltiin minkälaisia konkreettisia välityksiä tai ilmenemismuo-

toja sosiaalitoimijulkisuudessa liikkuvien eri toimijoiden välillä oli ja miten julkisuus, imagot sekä mielikuvat kytkeytyivät sosiaalitoimijulkisuudessa palvelujen jakamiseen ja tuottamiseen. Tutkimuksen tehtävänä oli myös tarkastella miten ja miltä sosiaalitoimen tekemät tiedottamisoperaatiot näyttivät sosiaalitoimen työntekijöiden ja palvelujen käyttäjien silmin. (Moksunen 1991, 7-8.)

Moksusen mukaan julkisuus on monitasoinen ja vaikeasti määriteltävissä oleva käsite eikä sen määrittelyä voida yksiselitteisesti tehdä. Hän toteaa Eräsaareen (1984) viitaten, että yhteiskunnassa on paitsi erillisiä julkisuuspaikkoja ja erillisjulkisuuksia tuottavia mekanismeja myös sellaista julkisuutta, jota kaikkia yhteiskunnan jäsenet käyttävät. Sitä voidaan sanoa sosiaalisesti ja yhteiskunnalliseksi näköpiiriksi (horisontiksi). Tällainen näköpiiri on sosiaalivaltion julkisuuden kannalta tärkeä, koska se toimii legitimaatorintaman muodostajana, mutta samaan aikaan kontrolloi näkemistä pyrkimällä määrittelemään yhteiskunnallisesti relevantit tapahtumat ja suhteet. Siksi sosiaalitoimen julkisuus hänen mukaansa voidaan ymmärtää sosiaalitoimen näköpiirin määrittelyn kautta ja näköpiiriään sosiaalitoimi määrittää tekemänsä julkisuustyön avulla. (Moksunen 1991, 8-9.)

Julkisuuden hyvä tai huono toimiminen on varsinkin sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta merkittävä. Julkisuuden huono toimiminen voi syrjäyttää ihmisiä palveluverkostosta, ja hyvä julkisuus voi jo sinänsä toimia tukena kriisitilanteissa. Sosiaalitoimen julkisuutta voi luonnehtia sosiaalitoimen näköpiiriksi, jota se pyrkii vahvistamaan, muokkaamaan ja ohjailemaan tiedottamisen, imagon sekä mielikuvien muokkausoperaatioiden avulla. Sosiaalitoimen julkisuustyöllä on useita funktioita: informaation jakaminen sosiaalipalveluista, sosiaalihuollon imagojen muotoileminen ja osittain kätkeytetyt tai salatut syyt. Lisäksi julkisuustyön funktioksi voitaisiin liittää sosiaalisen turvallisuuden tunteen luominen. Toisin sanoen tietoisuuden antaminen siitä, että on olemassa taho, josta voi saada apua, jos sosiaalisia tai taloudellisia ongelmia ilmaantuu, vaikka ongelmat eivät juuri nyt olisikaan ajankohtaisia. (Moksunen 1991, 14.)

Ensimmäisen tason julkisuustyöllä on tarkoituksena tiedon jakaminen sosiaalipalveluista; niiden esitleminen, saamisperusteet, hakutavat ja -paikat. Toisella tasolla julkisuustyön avulla muotoillaan sosiaalihuollon imagoja tai mielikuvia sosiaalihuollosta muun muassa tuomalla esiin symboleja, jotka liittyvät sosiaalihuoltoon ja sen eri osa-alueisiin sekä kerto-

malla sosiaalipalvelujen toteuttamisen keinoista. Kolmannen tason hahmottaminen on Moksusen mukaan problemaattisin. Sen tarkoitusperiä voivat ohjalla mm. poliittiset syyt, hallinnolliset syyt tai yhteiskunnallinen asenneilmasto. Julkisuustyön tasolla on merkityksellistä annettavan informaation lisäksi se tieto, jota ei annetta toisin sanoen se mistä vaietaan. (Moksunen 1991, 32-33.)

Johtopäätöksissään Moksunen toteaa, että julkisuus, julkisuustyö ja imagot eivät ole sosiaalitoimen käytännön työn kannalta abstrakteja ja irrallisia käsitteitä vaan niiden avulla voidaan määrittää esimerkiksi joitakin työkäytäntöihin liittyviä asioita, asiakkaan ja työntekijän välistä suhdetta, potentiaalisen palvelujen käyttäjän tulemistä palvelujen käyttäjiksi. Hyvinvointivaltion rakenteissa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet niin, että myös sosiaalitoimen täytyy ottaa julkisuus huomioon omassa toiminnassaan. Näköpiirin määrittelyä tekevät myös monet muut instanssit kuin sosiaalitoimi. Nämä instanssit siis pyrkivät määrittelemään osaltaan sosiaalitoimeen liittyviä näköaloja. Tämän vuoksi sosiaalitoimi joutuu, jotta se pystyisi menestyksekkäästi esittäytymään julkisuudessa, tekemään julkisuustyötä. Tältä odotetaan Moksusen mukaan usein hienovaraisuutta, jolloin joudutaan pohtimaan julkisuustyön tai tiedottamisen sävyjä. Sosiaalitoimen julkiseen kuvaan ei näin vaikuta ainoastaan se mitä sosiaalitoimesta jossakin tietyssä keskustelussa tai kirjoituksessa sanotaan vaan siihen vaikuttaa myös se miten tuo keskustelu tai kirjoitus liittyy muihin keskusteluihin tai kirjoituksiin. Se siis liittyy keskustelu- ja kirjoittelumekanismeihin, miten ja missä järjestyksessä asiat ja argumentit tuodaan esiin. Mekanismeilla sinänsä voi olla suuri merkitys sosiaalitoimesta muodostuvien mielikuvien kannalta, tällöin keskustelun (kirjoittelun) mekanismi voi liittyä sekä sisältöihin että siihen miten keskustelu (kirjoittelu) ajallisesti etenee. (Moksunen 1991, 189-190.)

3. TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Kunnan on tiedotettava asukkailleen kunnassa vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista. Tiedotus tukee siten kunnan kehitystä ja johtamista sekä edistää asukkaiden hyvinvointia. Tiedottamisella luodaan kuntalaiselle edellytykset vaikuttaa yhteisiin asioihin ja toimia kunnan jäsenenä. Kuntalaisella on lakisääteinen oikeus tietää, miten yhteisiä asioita hoidetaan. Julkisuusperiaatteen toteutuminen edellyttää, että asukas voi saada vireillä olevasta asiasta mahdollisimman paljon tietoa jo suunnitteluvaiheessa. Myös ratkaisujen vaikutuksista on kerrottava. (Suomen Kuntaliitto 1995, 23.)

Kuntalaisen osallistumista on edistettävä tiedottamalla, esimerkiksi miten asioista voi esittää kysymyksiä ja mielipiteitä valmistelijoille ja päättäjille. Palautteen vastaanotosta ja käsittelystä on huolehdittava. Myös tiedotusvälineissä julkaistuihin kysymyksiin on pyrittävä vastaamaan. (Suomen kuntaliitto 1995, 5.)

Avoin tiedonsaanti, keskustelu päättäjien ja kansalaisten välillä sekä asioihin vaikuttaminen julkisuuden avulla ovat keskeisessä roolissa hyvinvointivaltiossa ja kansalaisyhteiskunnassa. Kunnallinen demokratia pohjautuu sekä suoraan että edustukselliseen demokratiaan. Demokratiaa voidaan edistää päätöksenteon ulkopuolella tapahtuvilla erilaisilla kansalaisvaikuttamisen kanavilla. Esimerkiksi kunnallisaloite on yksi vaikuttamisen muoto ja toinen on julkinen keskustelu sekä mielipiteiden vaihto mediassa.

Lehden mielipide- tai yleisönosastopalsta tarjoaa mahdollisuuden osallistua vuorovaikutteiseen keskusteluun. Lehti voi asettaa keskustelulle päiväjärjestyksen nostamalla ajankohtaisia asioita keskusteluun sekä uutisoimalla jonkin poliittisen prosessin kulkua. Lehti tietysti voi pyrkiä rajoittamaankin keskustelua päiväjärjestyksen avulla.

Tutkimustehtäväni voidaan kiteyttää seuraaviin kysymyksiin:

1. saavatko Jyväskylän kaupungin asukkaat tarpeeksi tietoa kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista,
2. millaisista sosiaali- ja terveyspalveluja koskevista asioista on tärkeää saada tietoa ja
3. ovatko asukkaat vaikuttaneet sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen?

Lisäksi pyrin selvittämään kaupunkilaisten käsitykset:

4. onko Keskisuomalaisen uutisointi sosiaali- ja terveyspalveluista riittävää, tasapuolista ja kiinnostavaa,
5. onko lehden jutuilla merkitystä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämislle sekä
6. kenen tulisi kirjoittaa Keskisuomalaisessa sosiaali- ja terveyspalveluista?

Ennako-olettamukseni on sellainen, että Jyväskylän kaupungin asukkaat eivät saa tarpeeksi tietoa kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista ja asukkaat eivät halua vaikuttaa millään tavoin palvelujen kehittämiseen. Oletan myös, että Keskisuomalaisen uutisointi palveluista on jyvaskyläläisten mielestä puutteellista ja riittämätöntä, mutta toimittajiin tiedonvälittäjinä luotetaan.

Keskisuomalaisen sisällönanalyysin pääkysymyksiksi olen määritellyt:

7. kuinka lehti kertoo kunnallispoliittisesta päätöksentekoprosessista
8. suhtaudutaanko sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvissä kirjoituksissa myönteisesti, neutraalisti vai kielteisesti palvelujen kehittämiseen sekä
9. mitä teksteissä on läsnä ja mitä teksteistä puuttuu?

Pyrin myös selvittämään täyttääkö tutkimusaineisto kansalaisjournalismin ja median asettaman agendan eli päiväjärjestyksen tunnusmerkkejä. Etenkin julkisella keskustelulla kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista voisi olla yhtymäkohtia edellä mainittuihin teorioihin.

4. TUTKIMUSMENETELMÄT JA -AINEISTO

4.1 Yleistä

Tutkimuksessani yhdistin kaksi tutkimussuuntaa. Kyselyn menetelmäksi valitsin kvantitatiivisen lähestymistavan ja Keskisuomalaisen analyysissä käytin kvalitatiivisista lähestymistapaa.

Tutkimusmateriaalin keräsin aikuisille jyvaskyläläisille lähetetyllä kyselykaavakkeella ja sisällönanalyysiä varten hankin kaikki Keskisuomalaisessa julkaistut kirjoitukset tunnuksella Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvetut ja sen alla olevat nimikkeet. Jyväskylän kaupungin hallintoelinten julkiset asialistat ja pöytäkirjat hankin kaupunginkanslian suosiollisella myötävaikutuksella.

4.2 Kyselytutkimus

Postikyselynä toteutetun tutkimuksen päätehtävänä oli muun muassa selvittää, saavatko Jyväskylän kaupungin asukkaat tietoa Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvetuista, millaisista asioista heidän mielestään on tärkeä saada tietoa ja ovatko asukkaat vaikuttaneet palvelujen kehittämiseen ja millä tavoin? Lisäksi kyselyssä tiedusteltiin, kuinka Keskisuomalainen on välittänyt kyseessä olevista palveluista tietoa ja kenen tulisi niistä kirjoittaa.

Analyysissä on raportoitu vain kyselyn keskeisimmät tulokset. Analysointimenetelmänä on käytetty pääasiassa ristiintaulukointia.

Kyselykaavake käsitti 38 kysymystä, joista viisi oli avoimia kysymyksiä, 12 oli Likertin asteikkokysymyksiä, viisi oli tärkeysjärjestyskysymyksiä ja loput eli 16 oli monivalintakysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin vastaaja sai kirjoittaa lyhyesti oman mielipiteensä. Tutkimuksen asteikkokysymyksiin vastaaminen tapahtui käyttäen hyväksi 5-portaista asteikkoa. Vaihtoehto yksi merkitsi aina sitä, että vastaaja oli täysin samaa mieltä esitetyn väitteen kanssa ja vaihtoehto viiden valinnalla vastaaja ilmoitti olevansa täysin eri mieltä väitteestä. Monivalintakysymyksiin vastaaja sai rengastaa tai merkitä mieleisensä vastauksen. Myös tarkennuksille oli muutamissa kysymyksissä varattu tilaa.

Kaavakkeen kysymykset ryhmittelin teemoihin: Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvet, sanomalehti Keskisuomalainen tiedotusvälineenä ja vastaajan taustatiedot (liite 1).

Kysymykset laadin ymmärrettäviksi ja helposti vastattaviksi. Testasin kaavaketta muutaman jyväskyläläisen avulla ennen sen lopullista muotoa. Esimerkiksi väittämäkysymykset 5-portaisella asteikolla olivat mielestäni helppoja vastata. Avoimet kysymykset vuorostaan tarvitsivat vastaajalta syvempää pohdintaa. Tästä johtuen varmaan suurin osa vastaajista jätti vastaamatta avoimiin kysymyksiin. Vastaukset olivat niin ylimalkaisia, ettei niillä ollut mielestäni tutkimuksen kannalta merkitystä, koska tavoitteeni oli saada kootuksi varsin tarkkoja mielipiteitä tiedottamisesta ja asioiden esittämisestä Keskisuomalaisessa. Kokosin kuitenkin tärkeimmistä avoimista kysymyksistä lyhyet yhteenvedot.

Helmikuun lopussa 1996 lähetin kyselylomakkeen väestörekisteristä satunnaisotoksella valitulle kolmellesadalle 18-75-vuotiaalle Jyväskylän kaupungin asukkaalle. Valitun menetelmän etuna oli kyselyn nopea toteuttaminen, koska vastaaja sai lähettää lomakkeensa välittömästi oheen liitettyllä palautuskuorella.

Koska vastausprosentti oli ensimmäisellä kerralla varsin vaatimaton eli noin 35 prosenttia, lähetin yhden muistutuskirjeen maaliskuun lopussa 1996. Kaiken kaikkiaan määräaikaan 10.04.1996 mennessä palautti yhteensä 143 vastaajaa, joista 136 oli täyttänyt kyselylomakkeensa toiveitteni mukaisesti. Täytettyjen lomakkeiden vastausprosentti oli siis lopulta noin

46 prosenttia. Postikyselyn toteuttamisessa suurimmaksi ongelmaksi osoittautui juuri suuri kato. Satunnaisotoksella valitun vastaajaryhmän palautusprosentti jää yleensä 30-40 prosentin tietämille, joten tässä suhteessa vastausprosenttia voidaan pitää tyydyttävänä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 192)

Vastausprosentti jäi kuitenkin hieman matalaksi ennako-odotuksiini verrattuna. Odotin, että juuri kaupungin sosiaali- ja terveystalvet olisivat olleet kaupunkilaisia kiinnostavia ja koskettavia asioita. Tietysti on todettava, että kyselyn teema ei välttämättä aina koske kaikkia vastaajia vaan sellaisia henkilöitä, jotka käyttävät tavalla tai toisella kaupungin palveluja.

Kyselyn vastaukset koodasin numeeriseen muotoon ja sen jälkeen yhdistin tiedot tietokoneella Jyväskylän yliopiston atk-keskuksessa. Tämän vaiheen jälkeen suoritin perusanalyysin ristiintaulukoimalla tiedot SPSS-ohjelmalla.

4.3 Teemahaastattelu

Tutkimussuunnitelmassani olin asettanut tavoitteeksi suorittaa kyselykaavakkeen palautteiden keskuudessa halukkaille ja satunnaisotoksella valituille kymmenelle prosentille syvällisemmän teemahaastattelun. Valitettavasti tämä tutkimuksen osuus ei toteutunut, koska vain yksi vastaajista ilmoitti halukkuutensa teemahaastatteluun. Haastattelussa olisin halunnut saada selville vielä tarkempia tietoja kaupungin sosiaali- ja terveystalvetien tiedottamisesta, tiedottamisen hyvistä tai huonoista puolista, parannusehdotuksista sekä Keskisuomalaisen roolista tiedonvälittäjänä. Myös lehden julkaisemien juttujen sisällöistä olisin halunnut tietää tarkempia mielipiteitä. Teemahaastattelujen toteuttaminen olisikin mainio jatkotutkimuksen kohde.

4.4 Keskisuomalaisen sisällönanalyysi

Tutkimusajanjaksoksi valitsin Keskisuomalaisen lehdet ajalla 01.11.1995-30.04.1996, koska arvelin kyseisenä ajankohtana käytävän laajaa keskustelua kaupungin palveluista.

Taustalla olivat kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen supistamispaieet sekä organisaa-
tiomuutokset. Yleiskäsitteeksi valitsin Jyväskylään kaupungin sosiaali- ja terveystalvelut ja
sen alla olevat seuraavat nimikkeet: kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus, sosiaali- ja
terveystalvutakunta, sosiaali- ja terveystalvelukeskus (Sotepa), terveystakeskus, terveystakeskus-
sairaala, työterveysthuolto, työllistäminen, hammashoitola, päivähoito, vanhainkoti, kotital-
velu, kotisairaanhoido, toimeentulotuki, kotihoidontuki, sosiaalityö, vammaistalvelu, päihde-
huolto, mielenterveystalvelu, lastenneuvola, koulu- ja opiskelijaterveysthuolto, perheneu-
vola, nuorisohuolto sekä lastensuojelu. Näiden nimikkeiden alla ovat julkaistut kirjoitukset
luokittelin seuraavasti: uutiset (toimitus), mielipidekirjoitukset (asiantuntijat ja poliittiset
päättäjät), yleisönosastokirjoitukset (kaupunkilainen/nimi tai nimimerkki), laajat artikke-
lit/taustajutut (toimitus) sekä muut kirjoitukset (toimittajan näkökulma tai kommentti).

Tämän jälkeen jaottelin aineiston Pietilän (1975, 121) sisällönanalyysin mukaisesti myönteis-
siin, neutraaleihin ja kielteisiin kirjoituksiin. Lisäksi tarkastelin lehden tekstejä Faircloughin
(1997, 139) representaation analyysillä, mitä tekstistä puuttuu ja mitä tekstissä on läsnä sekä
minkälaisia toiminnan ja osallistujien tyyppisiä tekstistä voi löytää.

Tutkimusajanjaksolla kaupungin sosiaali- ja terveystalveluista julkaistiin yhteensä 105 kirjoj-
tusta, joista 37 oli uutisjuttuja, 4 oli mielipidekirjoitusta, 47 oli yleisönosastokirjoitusta, 14
laajaa artikkelia tai taustajuttua sekä 3 muuta kirjoitusta. Tutkimusajankohtana julkaistiin 6
kaupungin sosiaali- ja terveystalveluja koskevaa maksullista ilmoitusta.

Laajasta materiaalista valitsin eniten julkisuudessa keskustelua herättäneen ja poliittisia
päättäjii pohdittaneen aiheen: kaupungin päivähoitoasiat ja lasten kotihoidon tukiasiat.
Aiheesta tutkimusajankohtana julkaistiin Keski-suomalaisessa yhteensä 24 kirjoitusta.

Muita merkittävimpiä kirjoitusaiheita (lukumäärä suluisissa) Keski-suomalaisessa muun muassa
olivat: sosiaali- ja terveystalvelujen supistaminen (11), toimeentulotukiasiat (7), laborato-
riopalvelujen muutokset (6), terveystalvelujen muutokset (6), terveystakeskus- ja yöpäivystys-
maksut (6), vapaaehtoistyö (5), hammashoido (3) ja sairaala-asiat (3). Muista aiheista kirjoj-
tettiin varsin hajanaisesti sekä esitettiin yleistä huolta yhteiskunnallisesta tilasta. Vaikka
tutkimusajankohdan aikaan uusittiin sosiaali- ja terveystalvelukeskuksen organisaatio, asia
ei herättänyt julkista keskustelua.

Julkaistuja uutisia ja kirjoituksia vertasin samana aikana tapahtuneeseen poliittiseen päätöksentekoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnassa, kaupunginhallituksessa sekä kaupunginvaltuustossa. Analysoin myös kaikki tutkimusajankohdan asialistat ja pöytäkirjat. Pöytäkirjoista olen koonnut kaupungin päivähoitoa ja kuntalisän maksamista koskevat päätökset.

5. KANSALAISET HALUAVAT LAAJEMPAA TIETOA - SANOMALEHTI KESKITTYY LÄHINNÄ YHTEEN ASIAAN

Tässä luvussa esiteltävät tulokset ja niiden analysointi jakaantuvat kahdeksi kokonaisuudeksi; kyselytutkimukseksi ja lehden sisällönanalyysiksi. Kyselytutkimuksen osalta on raportoitu keskeisimmät tulokset. Sisällönanalyysissä on koottu yhteen Jyväskylän kaupungin kunnallispoliittinen päätöksentekoprosessi, sen saama julkisuus ja keskustelu Keski-suomalaisessa aikajärjestyksessä. Lopuksi on kummastakin osasta laadittu kokoava yhteenveto.

5.1 Kyselytutkimus

5.1.1 Vastaajien tiedot

Kyselyyn vastasi yhteensä 143 Jyväskylän kaupungin kirjoilla olevaa aikuista, joista 136 oli täyttänyt kaavakkeen. Vastaajista 38.2 prosenttia oli miehiä ja 61.8 prosenttia naisia.

Vastaajien taustatiedot olivat seuraavat:

Ikäryhmä

18-30-vuotiaat	18,4 %
31-45-vuotiaat	33,1 %
46-64-vuotiaat	33,1 %
yli 65-vuotiaat	15,4 %

yhteensä	100,0 %

Perhesuhde

naimaton	19,1 %
naimisissa	50,0 %
avoliitossa	11,8 %
eronnut	9,6 %
leski	8,1 %
yksinhuoltaja	1,5 %

yhteensä	100,0 %

Ammattiasema

työntekijä	19,9 %
alempi toimihenkilö	14,0 %
ylempi toimihenkilö	13,2 %
johtava asema	0,7 %
yrittäjä	2,9 %
opiskelija	3,7 %
eläkeläinen	24,3 %
kotiäiti/-isä	4,4 %
työtön	14,7 %
muu	2,2 %

yhteensä	100,0 %

Lasten ikäjakauma

0-3 v.	20,3 %
4-6 v.	15,2 %
7-10 v.	20,3 %
11-18 v.	22,8 %
Yli 18 v.	20,3 %
ei lapsia	1,3 %

yhteensä	100,0 %

Sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö

terveyskeskus	32,8 %
terveyskeskussairaala	8,8 %
työterveyshuolto	11,8 %
hammashoitola	17,6 %
päivähoito	5,2 %
vanhainkoti	0,6 %
kotipalvelu/kotisairaanhoido	2,2 %
toimeentulotuki	4,7 %
sosiaalityö	1,1 %
vammaispalvelu	1,7 %
päihdehuolto	0,6 %
mielenterveyspalvelu	2,5 %
neuvola, koulu-/opiskelija-	
terveydenhuolto	8,5 %
perheneuvola	1,4 %
muu	0,6 %

yhteensä	100,0 %

Sosiaali- ja terveystalvelujen käyttökertä

päivittäin	5,9 %
kerran viikossa	5,1 %
kerran kuukaudessa	12,5 %
harvemmin	71,3 %
ei koskaan	5,1 %

yhteensä	100,0 %

Keskisuomalaisen lukeminen

päivittäin	84,6 %
viikottain	5,1 %
harvemmin	8,1 %
ei lue lainkaan	2,2 %

yhteensä	100,0 %

Tulokset osoittivat, että lähes kaikki vastaajat käyttivät Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalveluja, vaikka valtaosa heistä käyttikin talveluja harvoin. Eniten käytettiin terveystalvelusta. Myös Keskisuomalaista luettiin vastaajien parissa varsin kattavasti, joten lehden uutisointi ja kirjoittelu kaupungin sosiaali- ja terveystalveluista oli tuttua.

5.1.2 Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvelut

Likertin asteikkokysymyksillä kerättiin vastaajien mielipiteet seuraavilla väittämillä kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen tiedottamistarpeesta. Skaala oli:

täysin samaa mieltä	(1) ++
osittain samaa mieltä	(2) +
en osaa sanoa	(3) +/-
hieman eri mieltä	(4) -
täysin eri mieltä	(5) --

Saatte nykyisin tarpeeksi tietoa sosiaali- ja terveystalveluista

++	+	+/-	-	--	
%	%	%	%	%	
8,2	44,8	10,4	31,3	5,2	(virhe 1,1 %)

Yli puolet vastaajista ilmoitti saavansa tietoa kaupungin sosiaali- ja terveystalveluista, mutta joka kolmas vastaaja oli tyytymätön tiedonsaantiin.

Saatte tarpeeksi tietoa sosiaali- ja terveystalveluja koskevista suunnitelmista

++	+	+/-	-	--
%	%	%	%	%
8,1	19,1	22,8	36,0	14,0

Vastaajista joka toinen ei saanut tarpeeksi tietoa suunnitelmista. Tulos osoitti, että kun edellä olevaa kysymystä tarkennettiin, niin suunnitelmien osalta vastaajien tyytymättömyys lisääntyi.

Saatte tarpeeksi tietoa sosiaali- ja terveystalveluja koskevista päätöksistä

++	+	+/-	-	--	
%	%	%	%	%	
4,4	25,9	17,0	39,3	13,3	(virhe 1,1 %)

Yli puolet vastaajista ei saanut tarpeeksi tietoa päätöksistä. Tyytymättömyys tiedonsaantiin päätöksistä hieman suurempaa kuin suunnitelmista. Kuitenkin joka neljäs vastaaja ilmoitti saavansa tietoa tarpeeksi tietoa.

Valintakysymyksillä pyrittiin samaan tarkkaa tietoa vastaajilta, mikä oli tietolähteenä tai minkä vastaajat toivoivat sen olevan sekä millaisista asioista he halusivat ensisijaisesti saada tietoa.

Mistä tietolähteestä olette ensisijaisesti saanut tietonne sosiaali- ja terveystietopalveluista?

Keskisuomalainen	33,1 %
Radio Keski-Suomi	2,2 %
Radio Jyväskylä	0,7%
Jyväskylän kaupungin tiedotuslehti	8,8 %
Jyväskylän kaupungin palvelusite	2,9 %
Suur-Jyväskylän Lehti	4,4 %
ystävä/sukulainen	11,0 %
toimisto/palvelupiste	29,4 %
muu	7,4 %

yhteensä	100,0 %

Joka kolmas vastaaja asetti lehden tärkeimmäksi tietolähteeksi, mutta lähes sama määrä vastaajista piti kaupungin toimistoa, palvelupistettä ja esitettä merkittävänä tietolähteenä.

Mistä tietolähteestä mieluiten haluaisitte saada tietoa sosiaali- ja terveystietopalveluista?

Keskisuomalainen	37,5 %
Radio Keski-Suomi	2,9 %
Radio Jyväskylä	2,2 %
Jyväskylän kaupungin tiedotuslehti	17,6 %
Jyväskylän kaupungin palvelusite	8,8 %
Suur-Jyväskylän Lehti	7,4 %
ystävä/sukulainen	1,5 %
toimisto/palvelupiste	14,7 %
muu	7,4 %

yhteensä	100,0 %

Keskisuomalainen asetettiin selvästi mieluisimmaksi tiedotusvälineeksi siksi, että lehti on levikiltään paikkakunnan ykköslehti. Jyväskylän kaupungin tiedotuslehti nousi vastaajien mielestä toiseksi tärkeimmäksi välineeksi. Myös kaupungin toimistot ja palvelupisteet olivat haluttuja tiedonvälityspisteitä, koska nehan suoraan palvelevat kaupunkilaisia. Yllättävää oli radioiden heikko asema tiedotusvälineinä.

Millaisista sosiaali- ja terveystalveluja koskevista asioista mielestänne on tärkeätä saada tietoa ?

suunnitelmista	29,3 %
päätöksistä	24,0 %
päätösten taustoista	5,3 %
päätösten vaikutuksista	41,3 %

yhteensä	100,0 %

Tulokset osoittivat, että lähes joka toista vastaajaa kiinnosti eniten se, miten tehdyt päätökset vaikuttavat heidän arkielämäänsä ja palveluihinsa. Vastaajille näytti olevan vähän merkitystä sillä, mitkä olivat tehtyjen poliittisten päätösten taustat. Joka kolmas vastaaja halusi suunnitelmista tietoa jo valmisteluvaiheessa.

Oletteko vaikuttanut sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen ja millä tavoin?

en ole vaikuttanut	85,3 %
olen kirjoittanut yleisönosastoon	1,5 %
olen soittanut	1,5 %
olen käynyt henkilökohtaisesti ko. palvelupisteessä	2,2 %
olen ottanut yhteyttä päättäjiin	8,1 %
olen osallistunut päätöksentekoon	0,7 %
olen tehnyt kunnallisaloitteen	0,7 %

yhteensä	100,0 %

Kuntalain mukaan kaupunkilaiset voivat halutessaan itse vaikuttaa palvelujen kehittämiseen varsin monin tavoin. Vaikka 85,3 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei ole halunnut vaikuttaa palvelujen kehittämiseen, kuitenkin 14,7 prosenttia halusi eri tavoin vaikuttaa palvelujen kehittämiseen. Yhteydenpito poliittisiin päättäjiin nousi merkittävimmäksi muodoksi. Tulokset tavallaan osoittivat myös sen, että valtaosa vastaajista oli tyytyväinen nykyisiin kaupungin tarjoamiin sosiaali- ja terveystalveluihin.

Kysymyksellä, *jos ette tiedä tarpeeksi sosiaali- ja terveystalveluista, kertokaa muutamalla sanalla mistä talveluista haluaisitte lisää tietoa* tavoitteena oli saada esille vastaajien omia käsityksiä mahdollisista puutteista kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen tiedottamisessa. Samalla kysymyksen yhteydessä odotettiin yksinkertaisia parannusehdotuksia tiedotustöimintää varten. Valitettavasti kysymykseen vastattiin laiskasti, koska vain joka neljännessä palautetussa lomakkeessa oli vastausmerkintöjä. Vastajat edustivat tasapuolisesti eri ikäryhmiä. Vastaukset jaettiin kolmeen luokkaan: sosiaalitalvelut, terveystalvelut ja muut talvelut. Seuraavassa esitetään luettelonomainen yhteenveto niistä talveluista, mistä vastaajat halusivat lisää tietoa.

Sosiaalitalvelut

- vanhustyöstä ja vanhustenhoidosta
- eläkeläisten terveystalveluista
- toimeentulotuesta ja yleensä myöntämisperusteista
- kotiavusta vammaisen hoitamiseksi kotona
- sosiaalityöstä
- kotitalvelutoiminnasta ja sen maksuista

Terveystalvelut

- vaihtoehtoisista hoitomuodoista
- kuntoutuksesta
- lasten terveystalveluista
- laihduttamisesta
- tietoa EU-jäsenyyden merkityksestä terveystalveluille
- terveystalvelukeskuksen lääkäri ja yms. talveluista
- terveystalvelujen päätöksenteosta

- päihdehuollosta ja päihdeongelmaisen perheen avustamisesta
- omalääkäritoiminnasta
- mielenterveyspalveluista
- eläkeläisten terveyspalveluista
- yleensä kaikista terveyspalveluista

Muut palvelut

- yleistietoa kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista jokaiseen kotiin
- jätehuollosta
- erityisryhmien liikuntapalveluista
- yleistietoa kaupungin eri tukimuodoista

Yhteenveto osoitti sen, että vaikka kaupunki on julkaissut lukuisasti erilaisia palveluesitteitä, niin ne eivät tavoittaneet kaikkia vastaajia. Sen vuoksi tiedottamiskäytännöissä on vieläkin tehostamisen tarvetta. Muutamien vastaajien mielestä tietoa olisi annettava lisää muun muassa suoraan palvelupisteissä tai kaupungin tiedotuslehdessä. Myös palveluissa tapahtuvista mahdollisista muutoksista odotettiin ajankohtaista tietoa.

5.1.3 Keskisuomalainen tiedotusvälineenä

Asetetuilla väittämillä pyrittiin saamaan esille vastaajien mielikuvia siitä, kuinka Keskisuomalainen on käsitellyt Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluja, onko lehti ollut tasa-
puolinen, ovatko jutut olleet kiinnostavia ja kenen tulisi kirjoittaa sosiaali- ja terveyspalveluista. Skaala oli:

täysin samaa mieltä	(1) ++
osittain samaa mieltä	(2) +
en osaa sanoa	(3) +/-
hieman eri mieltä	(4) -
täysin eri mieltä	(5) --

Keskisuomalainen kirjoittaa riittävästi kaupungin sosiaali- ja terveystalvluista.

++	+	+/-	-	--
%	%	%	%	%
6,0	34,6	31,6	20,3	7,5

Keskisuomalainen kirjoittaa tasapuolisesti sekä sosiaalipalveluista että terveystalvluista.

++	+	+/-	-	--
%	%	%	%	%
5,2	20,1	52,2	17,2	5,2

(virhe 1,1)

Tulosten mukaan vastaajista suurempi osa näki, että Keskisuomalainen kirjoitti riittävästi sosiaali- ja terveystalvluista. Joka kolmas vastaaja ei kyennyt arvioimaan asiaa lainkaan. Joka toinen vastaaja ei osannut sanoa kirjoittaako lehti tasapuolisesti vai ei.

Saatte lehden jutuista lisää tietoa sosiaali- ja terveystalvluista.

++	+	+/-	-	--
%	%	%	%	%
16,4	50,0	14,9	15,7	3,0

Keskisuomalaisen jutut sosiaali- ja terveystalvluista kiinnostavat teitä.

++	+	+/-	-	--
%	%	%	%	%
34,8	42,0	9,0	11,2	3,0

Keskisuomalaisen julkaisemat jutut sosiaali- ja terveystalvluista ovat ymmärrettäviä ja selkeitä.

++	+	+/-	-	--
%	%	%	%	%
15,7	53,7	17,9	9,7	3,0

Keskisuomalaisen jutuilla on merkitystä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseksi.

++	+	+/-	-	--
%	%	%	%	%
20,3	33,8	27,8	13,5	4,5

Edellä olevien kysymysten perusteella lehti sai vastaajien enemmistöltä myönteisen yleisarvosanan. Kaksi kolmesta vastaajasta ilmoitti, että lehden jutut kiinnostivat ja niistä sai lisää tietoa sosiaali- ja terveyspalveluista. Myös selvä enemmistö piti kirjoituksia ymmärrettävinä ja selkeinä sekä uskoi jutuilla olevan merkitystä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseksi.

Kenen tulisi mielestänne kirjoittaa Keskisuomalaisessa sosiaali- ja terveyspalveluista?

Keskisuomalaisen toimittajan	16,3 %
Jyväskylän kaupungin poliittisen päättäjän	7,0 %
Jyväskylän kaupungin hallintoviranomaisen	28,7 %
Jyväskylän kaupungin palvelujen työntekijän	33,3 %
asukakkaan/palvelujen asiakkaan	14,7 %

yhteensä	100,0 %

Vastaajista suuri enemmistö luotti enemmän kaupungin palveluja tuottavaan työntekijään ja hallintoviranomaiseen kuin toimittajaan kirjoitettaessa sosiaali- ja terveyspalveluista. Toimittajaan ei nähtävästi sittenkään pidetä toivottavana kirjoittajana, sillä hän voi kertoa palveluja koskevista asioista valikoiden. Prosenttiluku osoitti, että epäluulo vastaajien piirissä toimittajia kohtaan oli suuri. Kuitenkin kaksi kolmas osaa vastaajista piti juttuja ymmärrettävinä ja selkeinä. Noin joka kuudes vastaaja toivoi kaupungin asukkaan tai palvelujen asiakkaan kirjoittavan palveluista. Vastaajista vain harva toivoi poliittisten päättäjien kirjoittavan palveluista.

Kysymykseen *mistä sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvistä asioista olette lukeneet Keskisuomalaisesta* vastattiin varsin heikosti. Vain 35 palautetussa kaavakkeessa mainittiin esimerkkejä, joita oli luettu viimeisen viikon tai kuukauden aikana.

Seuraavassa yhteenveto vastauksista (mainittujen esimerkkien määrä) :

- laboratoripalvelujen muutokset (10)
- terveyskeskus- ja yöpäivystysmaksut (6)
- vanhustenhuolto (6)
- päivähoitoasiat (4)
- sairaala-asiat (3)
- hammashoito (2)
- sosiaali- ja terveyspalvelujen supistaminen (2)
- vanhainkodin lopettaminen (1)
- toimeentulotuki (1)
- sosiaali- ja terveyspalvelujen organisaatiomuutos (1)
- terveyskeskuksen vastaanottoajat (1)

Yhteenveto osoitti, että joka viides vastaaja muisti lukeneensa edellä mainituista aiheista. Neljä viidestä vastaajasta ei ollut lukenut lainkaan kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista tai sitten he eivät muistaneet luettuja aiheita ja siksi jättivät vastaamatta.

Kysymyksiin *mistä sosiaalipalveluista ja terveyspalveluista kirjoitetaan liian paljon tai liian vähän* vastattiin vain muutamassa kaavakkeessa ja niissäkin todettiin vain en osaa sanoa. Kysymys oli ehkä liian vaikea vastata siksi, että itseasiassa tavallinen lukija harvoin analysoi, mistä kirjoitetaan liikaa tai liian vähän.

5.1.4 Kokoava yhteenveto

Kyselytutkimuksen tulos osoitti, että vastaajat käyttivät kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista selvästi eniten terveyskeskusta ja seuraavaksi eniten hammashuoltoa sekä työterveys- huoltoa. Kaksi kolmas osaa vastaajista käytti palveluja harvoin. Kaupungin terveyspalveluja käytettiin huomattavasti enemmän kuin sosiaalipalveluja.

Yli puolet vastaajista ilmoitti saavansa tietoa kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista, mutta suunnitelmista ja päätöksistä olisi saatava tietoa enemmän. Erityisesti päätösten vaikutuksista haluttiin selvästi eniten tietoa.

Lähes jokainen vastaaja luki Keski-suomalaista säännöllisesti, joten lehden kirjoittelu kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista oli tuttua kaikille vastaajille. Lehden katsottiin kirjoittavan joka toisen vastaajan mielestä riittävästi sosiaali- ja terveyspalveluista ja niillä uskottiin olevan merkitystä palvelujen kehittämiseksi. Vastaajien mielestä lehden jutuista sai lisää tietoa ja juttuja pidettiin kiinnostavina, ymmärrettävinä ja selkeinä. Mutta miksi kaksi kolmas osaa vastaajista luotti kirjoittajana enemmän kaupungin viranhaltijaan ja työntekijään kuin toimittajaan jäi arvoitukseksi. Tämän asian selvittäminen olisikin ollut yksi teemahaastattelun kohde. Vastaajien lukemiskokemusten kartoittaminen osoittautui kyselyssä vaikeaksi tehtäväksi, koska suuri enemmistö jätti vastaamatta kysymyksiin. Kuitenkin palautetut vastaukset antoivat suuntaa siitä mitä lehdestä oli luettu. Tulos osoitti, että laboratoriopalvelujen muutokset, terveyskeskus- ja yöpäivystysmaksut ja vanhustenhuolto olivat juttuaiheina luetuimpia. Päivähoitoasiat eivät juurikaan kiinnostaneet vastaajia, vaikka tutkimusajanjaksolla teema oli näyttävästi lehdessä esillä.

5.2 Lehden julkaisemat kirjoitukset ja Jyväskylän kaupungin päätöksenteko

5.2.1 Taustaa

Keski-suomalaisessa tutkimusajankohtana 01.11.1995-30.04.1996 julkaistiin yhteensä 105 juttua ja mielipidekirjoitusta yleiskäsitteellä Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut tai käsitteen alla olevilla nimikkeillä, jotka esiteltiin tutkimusmenetelmien yhteydessä. Julkaistuista kirjoituksista 37 oli uutisjuttuja, 4 mielipidekirjoitusta puheenvuorot-palstalla, 47 yleisönosastokirjoitusta, 14 laajaa artikkelia tai taustajuttua ja 3 muuta luokittelematonta kirjoitusta. Maksullisia kaupungin ilmoituksia julkaistiin 6 kappaletta.

Sisällöllisesti tutkimusajankohdan kirjoitukset liikkuivat perinteisestä kunnallispoliittisesta uutisoinnista kaupunkilaisten kannanottoihin yleisönosastossa jostain määrätystä asiasta. Eniten juttuja julkaistiin päivähoidosta ja kotihoidon tuesta (24). Myös muun muassa seuraavista aiheista kirjoitettiin: sosiaali- ja terveyspalvelujen supistukset (11), toimeentulotukiasiat (7), laboratoriopalvelujen muutokset (6), terveyspalvelujen muutokset (6), terveyskeskus- ja

yöpäivystysmaksut (6), vapaaehtoistyö (5), hammashoito (3) ja sairaala-asiat (3). Loput kirjoitukset käsittelivät yleisluontoisesti hyvinvointia ja sosiaali- ja terveystalvveluja. Tutkimusajankohtana toteutettu kaupungin sosiaali- ja terveystalvvelukeskuksen organisaatiouudistus ei synnyttänyt lainkaan keskustelua. Se mainittiin vain kerran uutisluontoisesti, mutta mitään merkittävää keskustelua asia ei synnyttänyt vaikka näin olisi voinut ennen uudistusta olettaa.

Analysointikohteiksi rajattiin eniten keskustelua herättäneen teemat; Jyväskylän kaupungin päivähoito ja lasten kotihoidon tukeminen. Tästä teemasta tutkimusajankohtana julkaistiin yhteensä 24 kirjoitusta, joista uutisia oli 11, mielipidekirjoituksia 3, laajoja artikkeleita 1 ja yleisönosastokirjoituksia 9. Käyty julkinen keskustelu tarjosi yhden esimerkin monimuotoisesta kunnallispoliittisesta päätöksenteosta. Keskusteluun osallistuivat niin kaupungin luottamushenkilöt, hallintoviranhaltijat kuin kuntalaisetkin. Palveluja tuottavat viranhaltijat esimerkiksi päivähoitohenkilöstö eivät osallistuneet julkiseen keskusteluun.

Keskisuomalainen mediana. Julkinen keskustelu kuntalisän maksamisesta alkoi Keskisuomalaisen 11.11.1995 julkaisemasta uutisesta, jossa kerrottiin, että neljä puoluetta esittävät kaupungin vuoden 1996 talousarvioon määrärahaa lasten kotihoidon tuen kuntalisästä. Uutinen oli lähtölaukaus varsin laajalle keskustelulle sekä asian valmistelulle sosiaali- ja terveystalvvelukeskuksessa että eri päätöksentekolimissä. Poliittinen päätöksentekoprosessi päättyi kun Jyväskylän kaupunginvaltuusto hyväksyi äänestyspäätöksellä 22. huhtikuuta 1996 lasten kotihoidon tuen kuntalisän maksamisen. Asian käsittely päättyi myös Keskisuomalaisessa 23.4.1996 julkaistuun uutiseen, jossa kerrottiin Jyväskylän ryhtyvän maksamaan lasten kotihoidontuen kuntalisää 1.8.1996 alkaen.

Jyväskylän kaupungin päätöksenteko. Tutkimusajankohtana päivähoitoa ja kotihoidon tuen kuntalisää Jyväskylän kaupungin hallintoelimet käsittelivät yhteensä kahdeksan kertaa, sosiaali- ja terveystalvvelulautakunta neljä kertaa, kaupunginhallitus kaksi kertaa ja kaupunginvaltuusto kaksi kertaa vuoden 1996 talousarviokokouksen jälkeen. Hallintoelinten kokoukset sijoittuvat ajalle 17.01.1996-22.04.1996. Yhtäkään muuta kaupungin sosiaali- ja terveystalvveluihin liittyvää asiaa ei käsitelty näin laajasti kaupungin hallintoelimissä saatikka Keskisuomalaisessa.

5.2.2 Keskisuomalainen luo päiväjärjestyksen

Neljä puoluetta esittää kotihoidon kuntalisää Jyväskylän kaupunkiin. Lehti uutisoi, että lasten kotihoidon tuen kuntalisästä tulee Jyväskylän budjettivaltuuston kuumin kysymys. Toimittaja Jorma Rahkosen laatiman jutun mukaan keskusta, kokoomus, kristilliset ja vihreät ajoivat kuntalisää kaupungin ensi vuoden talousarvioon. Puolueet lähtivät siitä, että budjetin loppusumma ei nouse. Kokoomuksen ja vihreiden valtuustoryhmät ehdottivat, että budjettiin kirjataan sosiaali- ja terveyslautakunnalle velvoite toteuttaa lasten kotihoidon kuntakohtainen lisä vaihtoehtona kunnalliselle päivähoitopaikalle. Ryhmien mielestä tuen määrä pitäisi olla vähintään 500 markkaa kuukaudessa. Puolueet perustelivat ehdotuksiaan lasten kotihoidon tuen leikkauksilla valtion budjetissa sekä ensi vuoden alussa voimaan astuvalla päivähoitolain muutoksella, joka takaa kunnallisen hoitopaikan 4-6-vuotiaille lapsille. Kokoomuksen ja vihreiden kannanoton mukaan kuntalisä vähentäisi painetta kaupungin budjetissa, koska päivähoitopaikan hinta vuodessa on yli 30 000 markkaa. Uutisen mukaan SDP:n kunnallisjärjestön puheenjohtaja Veijo Koskinen, joka on myös sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja, sanoi esityksen tulevan liian myöhään. Koskisen mukaan oli vaikea kuvitella, että etukäteen tietämättömään summaan sitouduttaisiin valtuuston päätöksellä. Varovaisetkin laskelmat lähtevät seitsemästä miljoonasta ylöspäin. Kuntalisä kuului Koskisen mukaan perhepolitiikan kokonaisuuteen, jota joudutaan miettimään palvelusetelikokeilun laajennuksen yhteydessä. (Toimittaja Jorma Rahkonen 11.11.1995)

Kaupunginhallitus 13.11.1995. Kaupunginhallitus käsitteli vuoden 1996 talousarviota ja päätti tehdä talousarvioon mm. seuraavan muutoksen. Sosiaali- ja terveyslautakunta veloitetaan tutkimaan lasten kotihoidon kuntalisää ja palveluseteliä vaihtoehtona kunnalliselle päivähoitopaikalle. Lisäksi kaupunginhallitus esitti valtuustolle, että päivähoidon, toimeentulotuen ja erikoissairaanhoidon osalta sosiaali- ja terveystoimen määrärahojen kohdentaminen on tässä vaiheessa ohjeellinen. Sosiaali- ja terveyslautakunta tulisi tekemään tarvittaessa selvityksensä perusteella ehdotuksen määrärahojen kohdentamisesta lautakunnan kokonaistalousarvion puitteissa.

Kaupunginvaltuusto 13.11.1995. Kaupunginvaltuuston vuoden 1996 talousarviokokouksen yhteydessä kaupunginvaltuutettu Kauko Tuupainen SDP:n valtuustoryhmän nimissä esitti, että kaupunginhallituksen ehdottama talousarvio hyväksytään siten muutettuna, että sosiaali- ja terveystoimelle myönnetään yksi nettomääräraha 750 522 000 markkaa, joka on valtuustoon nähden sitova määräraha. Sosiaali- ja terveyslautakunta velvoitetaan maaliskuun 1996 loppuun mennessä tuomaan valtuustolle yksityiskohtainen selvitys siitä, miten määräraha käytetään. Ehdotusta kannattivat mm. kaupunginvaltuutetut Markku Lumio (kokoomus) ja Heikki Tervakangas (vas.) Valtuusto hyväksyi yksimielisesti kaupunginvaltuutettu Tuupaisen ehdotuksen.

Talousarviokeskustelun kuluessa keskustalainen kaupunginvaltuutettu Mauri Pekkarinen esitti valtuustolle, että se päättäisi ottaa käyttöön maaliskuussa 1996 lakisääteisen kotihoidontuen leikkaamisen vähentämiseksi kaupungin omista varoista maksettavan niin sanotun Jyväskylä-lisän. Äänestyksessä vastakkain olivat kaupunginhallituksen esitys, jossa lisän maksamista ei esitetty ja Pekkarisen ehdotus. Äänestyksessä 43 valtuutettua kannatti kaupunginhallituksen esitystä ja 15 Pekkarisen esitystä sekä yksi valtuutettu äänesti tyhjää.

Kotihoidon kuntalisä selvitetään Jyväskylässä. Toimittaja Jorma Rahkosen laatiman uutisen mukaan kaupunginvaltuusto päätti velvoittaa sosiaali- ja terveyslautakunnan tutkimaan kuntalisää ja palveluseteliä vaihtoehtona kunnalliselle päivähoitopaikalle. Lehden uutisessa todettiin, että päätös tehtiin SDP:n, Kokoomuksen ja Vasemmistoliiton äänin 43-15. Vähemmistöön jääneet keskustalaiset, kristilliset ja vihreät esittivät, että kuntalisä otetaan käyttöön ensi maaliskuussa. Jyväskylä - lisän maksamista jo maaliskuussa esitti Mauri Pekkarinen (kesk.), jonka mukaan perheille ei riitä tieto, että asiaa selvitetään. Periaatteellista päätöstä kuntalisästä vaati myös Eija Kotkavirta (vihr.). Carita Kauppinen (kok.) kannatti kuntalisän käyttöönottoa, mutta katsoi, että yksityiskohdan irrottaminen myöhemmin päätettävästä kokonaisuudesta ei ole loogista. Valtuusto hyväksyi ensi vuoden talousarvioesityksen muutoksitta, sillä kaupunginhallitus ehti käsitellä kuntalisäasian aiemmin päivällä. (Toimittaja Jorma Rahkonen 14.11.1995)

Kotihoidontuki sydämenasia. Keskustalainen kansanedustaja ja kaupunginvaltuutettu Mauri Pekkarinen kirjoitti Keskisuomalaisen yleisönosastossa, että tapahtumien taustalla oli maan hallituksen suunnitelmat leikata 700 miljoonalla markalla kotihoidon tukea. Ratkaisu oli

Pekkarisen mukaan sosiaalipoliittisesti väärä. Tämän vuoksi keskusta pyrkii eri puolilla Suomea paikkaamaan kuntakohtaisilla kotihoidontuen lisillä tilannetta. (Mauri Pekkarinen 14.11.1995)

Kotihoidon kunnalle edullinen vaihtoehto. Kokoomukselainen kaupunginvaltuutettu Markku Lumio kirjoitti mielipidepalstalla kotihoidon tuesta ja ilmoitti tukevansa sitä. Kirjoittaja perusteli kantaansa sillä, että esimerkiksi 500 markkaa kuukaudessa per lapsi kotihoidon kuntalisää vähentäisi huomattavasti päivähoitopaikkojen lisäkysyntää. Samalla kirjoittaja ilmoitti, että Kokoomuksen valtuustoryhmä tukee lapsen kotihoidon kuntalisän käyttöönottoa uudelleen Jyväskylässä. (Markku Lumio 17.11.1995)

Onko lasten kotihoidon tuen kuntalisän maksaminen mahdollista? Toimittaja Maarit Lantto-Tolvanen kysyi sosiaali- ja terveystalokeskuksen toimialajohtajalta Sakari Möttöselältä, onko lasten kotihoidon tuen kuntalisän maksaminen mahdollista? Möttönen vastasi, että laaja-alaiseen lisän maksamiseen rahat eivät riitä, mutta jos maksetaan tietyllä harkinnalla. Möttösen mukaan asia selvitetään kyselyllä, kuinka paljon kuntalisä vähentäisi päivähoitopaikkojen tarvetta. (Toimittaja Maarit Lantto-Tolvanen 17.11.1995)

Mikä on kotihoidontuki? Näin kysyi nimimerkki Ilman tukia yleisönosastolla. Kirjoittaja ihmetteli kotihoidontukea. Hänen mukaansa 80-luvun alussa ei ollut mitään tukia, vaan hän joutui maksamaan palkastaan kaikki asunto- ja päivähoitokulut. Eletty ollaan ilman tukia. Paitsi lapsilisää on nostettu. (Nimimerkki: Ilman tukia 24.11.1995)

Yhteenveto

Päätöksenteko. Julkisuudessa esitetty neljän puolueen tavoite saada talousarvioon kotihoidon tuen kuntalisää koskeva määräraha kaupunginvaltuuston äänestyksessä hylättiin selvin numeroin. Kuitenkin esitys jäi jostain tarkemmin määrittelemättömästä syystä elämään päätöksentekoprosessiin. Tässä vaiheessa olisikin pitänyt arvioida valtuuston päätöstä siksi, että tarvittiinko lainkaan asian selvittämistä sosiaali- ja terveystalokunnassa, koska asiasta oli tehty jo ylimmässä päätöksentekoelimessä kielteinen päätös.

Julkisuus. Keskustelu lasten kotihoidon tuen kuntalisästä alkoi Keski-suomalaisen uutisesta,

jossa keskusta, kokoomus, kristilliset ja vihreät esittivät määrärahan varaamista kaupungin talousarvioon. Poliittiset puolueet käynnistivät julkisuudessa laajan ja moni-ilmeisen kunnallispoliittisen prosessin. Keskisuomalainen loi samalla kysymykselle julkisuudessa päiväjärjestyksen, jossa mielipiteitä saivat esittää rinnakkain hallintoviranhaltijain, päättäjät ja kaupunkilaisten edustajat. Lehti antoi samalla kahdelle vahvalle poliittiselle päättäjälle (keskustalaiselle ja kokoomukselaiselle) mahdollisuuden esittää kuntalaisen puolesta puhuvia mielipiteitä palstoillaan. Asiaa vastustavien päättäjien mielipiteitä ei ollut lehdessä. Ainoastaan yhdessä yleisönosastokirjoituksessa suhtauduttiin kriittisesti asiaan. Lehden kolme uutisjuttua suhtautui asiaan neutraalisti. Julkisessa keskustelussa ei otettu lainkaan kantaa esimerkiksi päivähoidon laatuun.

5.2.3 Kunnallispoliittinen prosessi vauhtiin

Sosiaali- ja terveyslautakunta 17.1.1996. Jyväskylän kaupunginvaltuusto päätti kokouksessaan 13.11.1995, että sosiaali- ja terveyslautakunnan tulee tutkia lasten kotihoidon tuen kuntalaisää ja palveluseteliä kunnallisen päivähoidon vaihtoehtona.

Sosiaali- ja terveyspalvelukeskuksen päivähoidon johtajan Marjatta Kaidesojan lautakunnalle tekemän selvityksen mukaan kotihoidon tuen perusosaa joulukuussa 1995 sai 1205 lasta, sisarkorotusta 709 lasta ja lisäosaa 864 perhettä. Jos kuntalaisää maksettaisiin, eräiden vaihtoehtojen kustannukset olisivat seuraavat:

1. Kaikille perusosaa saaville 800 mk/kk = 11 568 000 mk
2. Kaikille perusosaa saaville 500 mk/kk = 7 230 000 mk
3. Kaikille lisäosaa saaville 800 mk/kk = 8 294 000 mk
4. Kaikille lisäosaa saaville 500 mk/kk = 5 185 000 mk

Lisäosan saamisen ehtona oli, että lapset hoidetaan kotonaan vanhempien tai huoltajan toimesta ja että perheen bruttotulot eivät ylitä 12 613 mk/kk. Täysimääräistä lisäosaa sai perhe, jonka tulot ovat alle 4 617 mk/kk ja sen määrä on 1200 mk/kk. Kunnallisen tuen olisi voinut osoittaa myös vain sellaisille lisäosaa saaville perheille, joiden bruttotulot eivät ylitä 10 000 mk/kk. Joulukuun 95 tilanteen mukaan tällaisia perheitä on 633. Päivähoidon johtaja Marjatta Kaidesojan esityksen mukaan yhtenä mahdollisuutena oli tukea kaikkien pienimpien

lasten kotihoitoa. Tukea voitaisiin maksaa vanhempien tai huoltajan kotona hoitamalle lapselle 1,5 vuoden ikään saakka. Arviolta tämän ikäisiä kotihoidon tuen lisäosaan oikeutettuja lapsia olisi Jyväskylässä 450. Asiaa valmistellut päivähoiton johtaja totesi, että kunnallisen lisäosan kustannuksia ei voi sisällyttää nykyisiin päivähoiton määrärahoihin.

Toimialajohtaja Sakari Möttönen esitti, että lautakunnan talousarvion määrärahasta kotihoidon tuen kuntalisää ei voida maksaa. Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti esittää kaupunginhallituksen kautta kaupunginvaltuustolle, että Jyväskylän kaupunki maksaa 1.3.1996 lähtien kotonaan lasta hoitavalle vanhemmalle tai huoltajalle 800 mk/kk kotihoidon tuen perusosan korotuksena kuntalisää siihen saakka, kun lapsi täyttää 1 v 6 kk ja varaa tähän 3,6 miljoonan markan määrärahan sosiaali- ja terveyslautakunnan talousarvion ulkopuolelta. Sosiaali- ja terveyslautakunta totesi, että palvelurahan käyttöönottoa tullaan laajentamaan kasvavan päivähoitopalvelujen tarpeen tyydyttämiseksi.

Lautakunnan jäsen Sakari Holma (kesk.) jätti eriyvän mielipiteensä pöytäkirjaan päätöksen johdosta. Hänen mukaansa Jyväskylässä on johdonmukaisesti suosittu vain päivähoiton laitospaikkojen rakentamista. Hän esitti, että tutkittaisiin mikä olisi oikeudenmukainen suhde kahden hoitomuodon eli kotihoidon ja laitoshoidon välillä.

800 markan Jyväskylä-lisää esitetään alle 1,5 vuotiaille. Toimittaja Maarit Lantto-Tolvasen laatimassa uutisessa kerrottiin, että Jyväskylä suunnittelee kuntalisän maksamista kotonaan lasta hoitavalle vanhemmalle tai huoltajalle. Maaliskuun alusta maksettava tuki olisi 800 markkaa kuukaudessa ja sitä saisi siihen saakka, kunnes lapsi täyttää puolitoista vuotta. Sosiaali- ja terveyslautakunnan esitys tarvitsee taakseen vielä hallituksen ja valtuuston hyväksynnän, sillä määräraha joudutaan ottamaan lautakunnan budjetin ulkopuolelta. Kuntalisään oikeutettuja lapsia Jyväskylässä arvioidaan olevan noin 450. Jos 800 markan kuntalisä myönnettäisiin kaikille kotihoidon tuen perusosaa saaville, vuosikustannukset olisivat 11,6 miljoonaa markkaa. Mikäli tuki osoitettaisiin lisäosaa saaville, menot olisivat 8,3 miljoonaa markkaa vuodessa. (Toimittaja Maarit Lantto-Tolvanen 18.1.1996)

Kotihoidon syrjiminen tulee kaupungille kalliiksi. Sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen Sakari Holma (kesk.) totesi yleisönosastokirjoituksessaan, että 800 markan kotihoidon tuen kuntalisä on liian pieni määrältään, koska päivähoiton laitospaikka on 3200-4400 markkaa

kuukaudessa per lapsi. Kirjoittajan mukaan Jyväskylässä on johdonmukaisesti suosittu päivä-hoidon laitospaikkoja ja ne tulevat kaupungille huomattavasti kalliimmiksi kuin lasten kotona hoitaminen. Holma ilmoitti, että hän on jättänyt sosiaali- ja terveyslautakunnan päätökseen eriävän mielipiteen, koska hänen mielestään kuntalisä tulisi olla huomattavasti suurempi kuin mitä on esitetty. Näin lasten kotihoito voisi olla vaihtoehto laitoshoidolle. (Sakari Holma 22.1.1996)

Kuinka saada kaupunkilisää? Nimimerkki Turvallisuussyistä nimetön kirjoitti yleisönosas-tossa, että lapsen hoitaminen on kotona todella edullinen vaihtoehto yhteiskunnalle. Monet kaupungit ovat näyttäneet hyvää esimerkkiä myöntämällä kaupunkilisää 600-800 markkaa per kuukausi. Mikä Jyväskylää vaivaa, hän kysyi. Se olisi suuri apu meille lapsiperheille, mutta pieni menoerä kaupungille, koska yhden lapsen hoito maksaa kunnallisessa hoidossa noin 3 000 mk per kuukausi. Kirjoittaja vaatikin, että ottakaa kantaa äidit, isät sekä päättäjät mitä pitäisi tehdä. (Nimimerkki: Turvallisuussyistä nimetön 26.1.1996)

Kaupunginhallitus 29.1.1996. Kaupunginjohtaja Kettunen esitti kaupunginhallituksen asia-listalla, että sosiaali- ja terveyslautakunnan esitys merkitään tässä vaiheessa tiedoksi. Kuiten-kin kaupunginhallitus päätti kehottaa sosiaali- ja terveyslautakuntaa tutkimaan uudelleen kotihoidon tuen mallin toteuttamista esimerkiksi toimeentulotukea vähentämällä.

Sosiaali- ja terveyslautakunta 7.2.1996. Kokous käsitteli sosiaali- ja terveyspalvelukeskuk-sen käyttösuunnitelmaa vuodelle 1996. Taustalla oli kaupunginvaltuuston 13.11.1996 pää-tös, jossa lautakunta veloitettiin antamaan maaliskuun loppuun mennessä yksityiskohtainen selvitys, miten määräraha käytetään. Valtuusto hyväksyi sosiaali- ja terveystoimelle vuoden 1996 kokonaismäärän 750 522 miljoonaa markkaa, joka on sitova valtuustoon nähden.

Lautakunta päätti vahvistaa vuoden 1996 sosiaali- ja terveystoimen määrärahaajaon sekä hyväksyi käyttösuunnitelman siten, että se on sitova 30.06.1996 saakka ja ohjeellinen vuo-den lopun osalta. Lautakunta velvoitti palvelukeskuksen antamaan lautakunnalle seurantatie-toja käyttösuunnitelman toteutumisesta sekä tuomaan käyttösuunnitelman tarkastuksen lautakunnan vahvistettavaksi kesäkuun loppuun mennessä.

Pöytäkirjan liitteenä olevassa sosiaali- ja terveyspalvelukeskuksen käyttösuunnitelmassa

vuodelle 1996 todettiin, että päivähoitoa on ryhdytty toteuttamaan lain edellyttämällä tavalla. Päivähoidon käyttösuunnitelmaan sisältyy kohdistamatonta säästöä 1 872 miljoonaa markkaa. Jos alkuvuoden varojen käyttö on suunnitellun mukainen ja palvelukeskuksen sisällä ei käyttösuunnitelman tarkastuksen yhteydessä voida tehdä määrärahan siirtoa päivähoidolle, niin syksyllä joudutaan koululaisten iltapäivähoidosta luopumaan kokonaan ja tekemään muitakin supistavia toimenpiteitä. Lisäksi liitetekstissä todettiin, että lasten kotihoidontuesta tehdyn esityksen hyväksyminen lisäisi laskennallisia menoja 3,5 miljoonaa markkaa. Lautakunta oli todennut, että tätä summaa ei voida sisällyttää lautakunnan päätettäväksi jätettyyn sosiaali- ja terveystoimen kokonaisraamiin.

Yhteenveto

Päätöksenteko. Kunnallispoliittisen valmisteluprosessin käynnisti varsinaisesti sosiaali- ja terveyslautakunta ja siksi lautakunnan kokouspöytäkirjaa on referoitu laajemmin. Sehän oli pohjana koko päätöksentekoprosessille. Sosiaali- ja terveystalokeskuksen päivähoidon johtajan toimesta laaditussa laajassa selvityksessä tarkasteltiin Jyväskylän kaupungin päivähoidon tarvetta ja kustannuksia. Lautakunnan päätökseksi lopulta tuli ratkaisu, että kuntalisää voidaan maksaa, jos varat löytyisivät sosiaali- ja terveyslautakunnan talousarvion ulkopuolelta. Kuitenkin yksi kokoukseen osallistunut keskustalainen jäsen ei tyytynyt päätökseen, vaan hän jätti eriävän mielipiteensä. Argumenttina hän käytti oikeudenmukaisuussuhdetta kahden eri hoitomuodon välillä ja perheiden oikeutta harkita lasten hoitoa joko kotona tai päiväkodissa.

Lautakunnan hyväksymä päätös eteni kaupunginhallitukselle, josta se palautettiin uudelleen lautakunnan käsittelyyn. Kaupunginhallitus kehotti tutkimaan, löytyisikö kotihoidon tuen maksamiseen varoja esimerkiksi vähentämällä toimeentulotukea. Tämän palautuksen jälkeen lautakunta pohti asiaa talousarvion käyttösuunnitelman yhteydessä. Päätöksessä yksikantaan todettiin, ettei 3,5 miljoonan markan menoja voi sisällyttää talousarvion kokonaisraamiin.

Julkisuus. Keski-suomalainen uutisoi päätökset varsin neutraalisti. Esimerkiksi lautakunnan tekemä päätös kerrottiin lyhyesti, mutta laajemmista taloudellisista kysymyksistä ei kirjoitettu. Tehdystä ratkaisusta jatkui keskustelu Keski-suomalaisessa. Eriävän mielipiteen lautakunnassa esittänyt keskustalainen lautakunnan jäsen puolusti kantaansa yleisönosastolla käyttäen

perusteena taloudellisia perusteita. Hänen mukaansa lapsen kotona hoitaminen tulisi huomattavasti halvemmaksi kuin päiväkodissa.

Nimimerkillä kirjoittava kaupunkilainen suhtautui kotihoitoon myös myönteisesti ja hän vaatiikin päättäjiltä kannanottoja. Kirjoittaja käytti taloudellisia argumentteja puolustaessaan kotihoitoa.

Kuntalisän määrärahojen ottaminen toimeentulotuesta oli uusi käänne prosessissa, mutta tämän päätöksen Keskisuomalainen jätti kertomatta lukijoilleen. Mahdollisesti siksi, että jos lehti olisi uutisoinut päätöksen, se olisi varmaan synnyttänyt julkisuudessa laajempaa keskustelua. Toimeentulotuen leikkauksen ja ylimääräisen lasten kotihoidon tuen asettaminen vastakkain julkisuudessa olisi todennäköisesti lisännyt tuen vastustusta. Ehkä edellä mainitusta seikoista johtuen kielteiset mielipide- tai yleisönosastokirjoitukset puuttuivat. Näin itse asiassa lehti halusi rajata mahdollista keskustelua.

5.2.4 Päätöksenteko junnaa paikallaan

Kotiäidit kokoavat voimia yli kuntarajojen - vanhakantainen poliittinen peli ja ideologia kuntalisän tiellä, kotiäidit syyttävät. Toimittaja Heljä Roikonen kirjoitti laajassa artikkelissaan, että kotiäidit eivät lannistu, vaikka päättäjien mielet kunnissa eivät tahdo kääntyä kotihoidon tuen kuntalisälle myönteiseksi. Jyväskylässä kuntalisä on ollut esillä syksystä alkaen vuoroin lautakunnassa ja vuoroin hallituksessa. Viimeksi hallitus palautti sen takaisin sosiaali- ja terveyslautakunnalle. Kotiäidit olivat tuskastuneita kunnallisen päätöksenteon kulttuuriin, joka heidän mielestään jälleen kerran oli osoittautumassa vanhakantaiseksi poliittiseksi peliksi. Jutun mukaan toivonsa kotiäidit kohdistavat paitsi keskustaan, kokoomukseen ja kristillisiin, myös vihreisiin, joka on uutena ryhmänä ryhtynyt tukemaan kotona tehtävää työtä. Sosiaalidemokraattien ja muun vasemmiston ideologinen asenne ärsytti äitejä erityisesti. Kotiäidit olivat koonneet voimiaan yli kuntarajojen lapsen kotihoitoyhdistyksen nimissä. Kotiäidit pitivät esiintuloa jo poliittisena taisteluna siitä, saako lapsia hoitaa kotona vai ei. He halusivat myös muistuttaa päättäjiä omalla työllään jatkuvasti tekemistään säästöistä yhteiskunnalle. Jutussa yksi äiti totesi, että kolmen lapsen hoito kunnallisessa hoitopaikassa maksaisi yhteiskunnalle noin 12 000 markkaa kuukaudessa. Kun hoidan heitä kotona, minulle maksetaan siitä 2 200 markkaa kuukaudessa, totesi haasteltava. Kaikki kotiäidit

myönsivät, että oman valinnan pontimena on aina oma kotityön arvostus. (Toimittaja Heljä Roikonen 8.2.1996)

Kuntalisään ei löydy rahaa lautakunnan budjetista Jyväskylässä. Toimittaja Maarit Lantto-Tolvasen laatimassa uutisessa todettiin, että Jyväskylän sosiaali- ja terveyslautakunta vahvisti talousarvion käyttösunnitelman sitovana kesäkuun loppuun saakka ja loppuvuoden osalta ohjeellisena. Käyttösunnitelmaan ei sisältynyt kotihoidon tuen kuntalisää. Kuntalisämiljoonat olisikin rahoitettava lautakunnan budjetin ulkopuolelta. Lisäksi uutinen kertoi, että kaupunginhallitus kehottaa lautakuntaa tutkimaan, voiko kuntalisän rahoittaa toimeentulotuen määrärahaa. Toimeentulotuesta ottaminen on kyllä enemmänkin teoreettinen vaihtoehto, ei arviomäärärahaa voi mitään leikata, näki sosiaali- ja terveyslautakunnan sosiaalidemokraattinen puheenjohtaja Veijo Koskinen. (Toimittaja Maarit Lantto-Tolvanen 9.2.1996)

Kuntalisä moneen makuun? Anna Autere yleisönosastokirjoituksessaan epäili, etteivät sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja lasten etu ole olleet lainkaan paikalla, kun kotihoidon tuen kuntalisäesitystä on sorvattu. Kirjoittajan kanta oli, että näinä aikoina toivoisi tällaisia tukimuotoja esittävän maksettavaksi vain niille, jotka niitä lasten kanssa asumiseen tarvitsevat eikä täysin kriittikittömästi kaikille kotihoidon tukeen oikeutetuille ja vieläpä yksityisen päivähoidon lisätueksi. Kun niin paljon pidetään puheita tukien oikeudenmukaisesta kohdentamisesta, ihmettelenkin, mihin nuo jalot periaatteet ovat tällä kohtaa unohtuneet, hän kirjoitti. (Anna Autere 11.2.1996)

Kuntalisää ei päätetty lautakunnassa. Sosiaali- ja terveyslautakunnan keskustalaiset jäsenet Maili Vehniäinen ja Arja-Liisa Linnasalo kirjoittivat yleisönosastossa ettei kuntalisää päätetty lautakunnassa. Heidän mielestään Keski-suomalaisen uutisointi 9.2.96 oli harhaanjohtava. Kotihoidon tuen kuntalisä ei ollut kokouksen asialistalla. Kirjoittajat muistuttivat, että edellisessä kokouksessaan lautakunta oli sitä mieltä, että kuntalisään tarvittava määräraha on etsittävä sosiaali- ja terveystoimen määrärahojen ulkopuolelta. He huomauttivat, että Keski-suomalaisen toimittaja väitti uutisessaan lautakunnan olevan edelleen sitä mieltä, ettei sillä ole uuteen tukeen rahaa. (Maili Vehniäinen ja Arja-Liisa Linnasalo 14.2.1996)

Sosiaali- ja terveystoiminta paineessa. Sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja ja

sosialidemokraattinen kaupunginvaltuutettu Veijo Koskinen ilmoitti lehden mielipidepalstalla sosiaali- ja terveystalouden olevan paineessa. Hän totesi, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion rakentamisprojekti on tällä vuosikymmenellä nähtävästi tullut tiensä päähän ja uusien etuisuuksien tai palvelujärjestelmien rakentaminen yhteiskunnan voimavaroin ei enää ole entisellä tavalla mahdollista. Koskisen mielestä kaikki huomio täytyi kuluvana ja tulevina vuosina kiinnittää palvelujärjestelmämme terveen ytimen säilyttämiseen ja uusien, yksityisten sekä yhteisöllisten toimintamuotojen kehittämiseen. Lisäksi hän huomautti, että pidemmässä juoksussa olemme kulkemassa kohti tarveharkintaista sosiaali- ja terveysturvaa halusimmepa sitä tai emme. (Veijo Koskinen 16.2.1996)

Sosiaali- ja terveyslautakunta 21.2.1996. Toimialajohtaja Sakari Möttösen laatimassa esitelytekstissä sosiaali- ja terveyslautakunnan kokoukselle todettiin, että toimeentulomenot sisältyvät sosiaali- ja terveystalouden talousarviossa laskennallisten menojen kohtaan. Tästä menokohdasta maksetaan toimeentulotuen lisäksi elatusturvamenot ja lakisääteinen lasten kotihoidon tuki. Sosiaali- ja terveystalouden talousarviokäytännössä pitäisi noudattaa sellaista periaatetta, että talousarviovuoden aikana palvelukeskuk-
selle saisi antaa vain sellaisia lisätehtäviä, joihin samalla osoitetaan lisätehtävien hoidosta aiheutuvat taloudelliset resurssit. Toimialajohtaja ehdotti, että sosiaali- ja terveyslautakunta toteaisi lausuntonaan kaupunginhallitukselle, että kotihoidon tuen mallin toteuttaminen ei ole mahdollista toimeentulomenoja vähentämällä tai muutoinkaan sosiaali- ja terveyslautakunnalle myönnetyn kokonaismäärärahan turvin. Asia pantiin pöydälle.

Miksi päivähoito maksaa Jyväskylässä? Päivähoidon johtaja Marjatta Kaidesoja sosiaali- ja terveystalouden talousarviosta mielipidepalstalla vastasi lehdessä esitettyihin väitteisiin päivähoitokalleudesta Jyväskylässä. Hänen mukaansa Jyväskylä poikkeaa muista keskisuomalaisista kunnista monella tavalla, myös päivähoitojärjestelyjensä ja päivähoitotarpeen osalta. Kaupunkimaisena, teollistuneena, korkeasta koulutustasostaan tunnettuna se työllistää naisia muita enemmän kuin vertailussa mukana olleissa maalaiskunnissa. Vuonna 1994 Jyväskylässä oli paikkoja 57,1 prosentille 0-6-vuotiaista lapsista ja Kinnulassa 26,7 prosentille mukaanlukien niin päiväkotia kuin perhepäivähoitoa. Jyväskylässä sekä kysyntä että tarjonta on huomattavasti laajempaa ja silloin kuluu myös rahaa. Päivähoitopalvelujen kysyntään vaikuttivat myös suuret opiskelijamäärät. Näiden nuorten aikuisten lasten hoitopaikan järjestäminen lankeaa myös Jyväskylälle. Kaupungissa oli Kaidesojan mukaan suhteessa enemmän päivä-

kotihoitoa kuin perhepäivähoitoa. Jyväskylän päivähoito ei ole yksikkökustannuksiltaan muiden suurten kaupunkien päivähoitoa kalliimpaa, mutta edellä mainituista syistä se on kokonaiskustannuksiltaan kallista verrattuna pienten maalaiskuntien päivähoitoon. Kaidesoja toivoi, ettei hintakeskustelu hämää kaupungin päättäjiä, vaan he tiedostaisivat oman kaupunkinsa erityisluonteen ja ylläpitäisivät tarpeenmukaista palveluverkkoa päivähoidossa kuten vuoden alussa voimaan tullut päivähoitolaki edellyttää. (Marjatta Kaidesoja 22.2.1996)

Sosiaali- ja terveyslautakunta 13.3.1996. Sosiaali- ja terveyslautakunta käsitteli pöydällä ollutta asiaa toimialajohtajan ehdotuksen pohjalta. Kokouksen kuluessa jäsen Maili Vehniäinen (kesk.) teki toimialajohtajan ehdotuksesta poikkeavan ehdotuksen, jonka mukaan lautakunta toteaisi lausuntonaan kaupunginhallitukselle, että kotihoidon tuen kuntalisä toteutetaan sosiaali- ja terveyslautakunnalle myönnetyn kokonaismäärärahan turvin siten, että pääosa katettaisiin toimeentulotuen määrärahasta.

Anna-Liisa Linnasalo (kesk.) kannatti Maili Vehniäisen (kesk.) ehdotusta. Asiasta suoritetaan nimenhuutoäänestys. Ääniä annettiin yhteensä kymmenen, joista jaa-ääniä oli kuusi (Koskinen (sd.), Leiwo (sd.), Leskinen (sd.), Pirtinsola (sd.), Rossi (vas.) ja Nieminen (vas.) sekä ei-ääniä neljä (Vehniäinen (kesk.), Linnasalo (kesk.), Antila (kok.) ja Pulli (kok.)). Äänestyspäätöksen mukaan sosiaali- ja terveyslautakunta totesi lausuntonaan kaupunginhallitukselle, että kotihoidon tuen mallin toteuttaminen ei ole mahdollista toimeentulomenoja vähentämällä tai muutoinkaan sosiaali- ja terveyslautakunnalle myönnetyn kokonaismäärärahan turvin.

Keskustalaiset Maili Vehniäinen ja Anna-Liisa Linnasalo sekä kokoomukselaiset Sirpa Antila ja Terhi Pulli jättivät eriävän mielipiteensä pöytäkirjaan päätöksen johdosta. Eriävässä mielipiteessä Vehniäinen, Linnasalo, Antila ja Pulli totesivat, että kotihoidon tuen kuntalisän toteuttaminen on mielestämme perusteltua. Rahoitus voitaisiin järjestää siten, että pääosa katetaan toimeentulotuen määrärahasta ja tarvittaessa loppuosa määrärahojen seurantaan perustuvien lisäpäätöksin muualta sosiaali- ja terveystoimen määrärahoista.

Kuntalisään ei löydy rahaa Jyväskylässä. Toimittaja Maarit Lantto-Tolvanen kirjoittaman uutisen mukaan Jyväskylän sosiaali- ja terveyslautakunnan budjetista ei löytynyt rahaa kotihoidon tuen kuntalisään. Lautakunta lähetti äänin 6-4 syntyneen päätöksensä kaupunginhalli-

tukselle. Lautakunnan enemmistön mielestä kuntalisää ei voida rahoittaa nipistämällä toimeentulotukimarkoista, kuten kaupunginhallitus esitti. Lautakunnan päätös syntyi vasemmiston äänin. Oikeisto olisi ottanut määrärahat toimeentulotukirahoista. Vähemmistöön jääneet kannattivat 800 markan kuntalisän maksamista kuukaudessa. Lautakunnan enemmistö uutisen mukaan muistutti, että päivähoidostakin joudutaan supistamaan syksyllä jos budjettiraa-min sisältä ei löydy 1,8 lisämiljoonaa. (Toimittaja Maarit Lantto-Tolvanen 14.3.1996)

Yksityiset päiväkodit kaupungin etu. Yleisönosastossa Hannele Hakanen, Katri Heiskanen, Maija Hirvonen, Sari Korvola ja Sirpa Lehto kirjoittivat päivähoidosta. Heidän mukaansa Jyväskylässä toimii useita yksityisiä päiväkoteja kunnallisen päivähoidon rinnalla. Nämä päiväkodit ovat syntyneet joko kansalaisaktiivisuudesta eli vanhemmat ovat halunneet valita tietyn pedagogisen painotuksen tai sitten erilaisten yhteisöjen voimin. Useimmat yksityiset päiväkodit ovat toimineet ostopalveluperiaatteella, mikä käytännössä tarkoittaa, että kaupunki maksaa kuukausittain keskimäärin 2400 markkaa per kokopäiväpaikka sekä kiinteistön vuokratulot. Vastaava hoitopaikan hinta kunnallisessa päiväkodissa on keskimäärin 3200 markkaa kokopäivälapsesta kuukausittain. Kirjoittajat korostivat, että yksityisten päiväkotien palvelut ovat siis kaupungille selvästi edullisempia. Kirjoituksessaan allekirjoittajat olivat huolissaan kaupungin tekemästä ehdotuksesta yksityisten päiväkotien ostopalvelusopimusten purkamiseksi. Tämä saattaisi merkitä yksityisten päiväkotien toiminnan lakkaamista, mikä kasvattaisi päivähoitojonoja. Allekirjoittajat toivoivatkin kaupungin tukea yksityisille päiväkodeille. (Hannele Hakanen, Katri Heiskanen, Maija Hirvonen, Sari Korvola ja Sirpa Lehto 15.3.1996)

Kotihoito on päivähoidon muoto. Sonja Kurki korosti lehden yleisönosastossa lasten kotihoitoa taloudellisena vaihtoehtona pienten lasten vanhemmille. Hän esitti kotihoidon toteuttamiseksi joko niin sanotun palvelusetelin ulottamista kotona hoidettaviin lapsiin tai kunnan maksamaa kuntalisää. Näin välttyttäisiin kirjoittajan mukaan uusien päiväkotirakennusten rakentamiselta tai vuokraamiselta ja uuden henkilökunnan palkkaamiselta. Tästä koituisi kunnalle selvää säästöä. Esimerkkinä hän esitti Kirkkonummen kunnan päätöstä maksaa 1.3. alkaen lapsikohtaista kotihoidon tukea 400-700 markkaa kuukaudessa. Lopuksi kirjoittaja arveli, että ideologisista syistä ei haluta säästää myöskään kuntatasolla eli mahdollistaa taloudellisesti lasten hoitamista kotona. (Sonja Kurki 18.3.1996)

Kaupunginvaltuusto 18.3.1996. Valtuusto käsitteli kaupunginhallituksen 11.3.1996 ehdottamia muutoksia vuoden 1996 talousarvioon. Kaupunginhallitus ei esittänyt korotusta sosiaali- ja terveystoimen menoihin lasten kotihoidon tuen menojen kattamiseksi. Valtuustokeskustelun kuluessa valtuutettu Riitta Tynjä (vas.) valtuutettu Harri Niemisen (vas.), Juhani Starzewskin (krist.) ja Erkki Arvajan (krist.) kannattamana ehdotti kaupunginhallituksen ehdotuksesta poiketen, että kaupunginhallitukselle esitetyllä määrärahalta eli 3,27 miljoonalla markalla korotetaan päivähoitoa käytettäväksi kotihoidontuen kuntalisän maksamiseen. Kaupunginhallituksen ehdotuksen mukaan määräraha tulisi osoittaa kaupunginhallituksen käyttöön. Valtuutettu Mauri Pekkarinen Suomen Keskustan valtuustoryhmän nimissä ehdotti, että kaupunki ottaa käyttöön kotihoidontuen niin sanotun Jyväskylälisän, johon varataan 3,27 miljoonaa markkaa. Asiasta äänestettiin kaksi kertaa ja viimeisessä äänestyksessä äänin 40-19 valtuusto hylkäsi kotihoidontuen kuntalisän käyttöönottoa koskevan ehdotuksen.

Yksityiset päiväkodit, kaupungin etuko? Päivähoidon johtaja Marjatta Kaidesoja Jyväskylän sosiaali- ja terveystalvvelukeskuksesta vastasi muutaman vanhemman 15.3.1996 laatimaan mielipidekirjoitukseen yksityisestä ja kunnallisesta päivähoitosta. Kirjoittajan mukaan vanhempien tekemä vertailu, että kunnallinen paikka on 3 400 markkaa kuukaudessa ja yksityinen paikka on 2 400 markkaa kuukaudessa, ei ole oikeudenmukainen, sillä kunnallinen hinta on bruttohinta ja yksityinen nettohinta. Näitä lukuja ei voi verrata keskenään. Tosiasiassa kaupunki maksaa ostopalvelupäiväkodeille täsmälleen saman hinnan, minkä se itse maksaa päiväkotipaikasta, kun kiinteistökustannukset ja hoitomaksutulot on huomioitu kummankin osalta todellisina. Lisäksi hän huomautti, että hoitomaksut määräytyvät samoin perustein ja niiden tuotossa ei ole eroa. (Marjatta Kaidesoja 19.3.1996)

Jyväskylän valtuusto hyväksyi Mustakorkea Oy:n perustamisen - kuntalisästä äänestys. Toimittaja Jorma Rahkosen kirjoittamassa uutisessa kerrottiin kaupunginvaltuuston tekemistä päätöksistä ja lopuksi todettiin, että Riitta Tynjän ja Mauri Pekkarisen esitys 3,27 miljoonan markan osoittamisesta lasten kotihoidontuen kuntalisään hylättiin äänin 40-19. Kuntalisä palautettiin uudelleen valmisteltavaksi sosiaali- ja terveystalvvelukeskukselle. (Toimittaja Jorma Rahkonen 19.3.1996)

Keski-Suomessa päivähoitopaikka puuttuu vielä sadalta lapselta. Toimittaja Jorma Rahkonen laatimassa uutisessa kerrottiin päivähoitopaikkojen puutteesta Keski-Suomen kunnissa. Esimerkiksi Jyväskylässä puuttuu nelisenkymmentä hoitopaikkaa. Kuntalisää ei otettu käyttöön, väliotsikko johdatti asiaan, etteivät Keski-Suomen kunnat ole toistaiseksi ottaneet käyttöön kotihoidontuen kuntalisää, vaikka Jyväskylä, Jyväskylän maalaiskunta ja Toivakka ovat pohtineet sitä. (Toimittaja Jorma Rahkonen 22.3.1996)

Alho panee päivähoitomaksun katoksi 1000 mk/kk. Toimittaja Pentti Mannisen (SUT) kirjoittaman uutisen mukaan ministeri Arja Alhon työryhmä on pohtinut ns. tuloloukkuuudistuksessa myös päivähoitomaksujen suuruuksia. Lasten kotihoidon tuen työryhmä muuttaisi perhekohtaisesta lapsikohtaiseksi. Nyt kotihoidontuen perusosa on 1500 markkaa kuukaudessa. Uusia tukisummia ei ole vielä lyöty kiinni. Kaavailujen mukaan yksilapsine perhe saisi tukea 1000-1400 markkaa, kaksilapsinen perhe suurin piirtein nykyisen määrän ja kolmilapsisella perheellä kotihoidon tuen määrä nousisi. Lapsikohtainen kotihoidon tuki on tarkoitus ulottaa myös kaikkiin alle kouluikäisiin lapsiin. Edellytyksenä on kuitenkin, että kotona hoidetaan samaan aikaan ainakin yhtä alle kolmevuotiaasta lasta. Nyt kotihoidontukea saavat vain alle kolmevuotiaat lapset. (Toimittaja Pentti Manninen 26.3.1996)

Yhteenveto

Päätöksenteko. Kuntalisästä alkanut kunnallispoliittinen prosessi ja keskustelu jäi junaamaan paikalleen. Sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsenistä vasemmistoon kuuluva enemmistö vastusti kuntalisän myöntämistä ja vähemmistöön jääneet keskustan ja kokoomuksen jäsenet jättivät päätöksen eriävän mielipiteensä. Vähemmistöön jääneet yrittivät saada tavoitteensa uudelleen läpi kaupunginvaltuustossa, mutta toistamiseen valtuusto äänestyksen jälkeen hylkäsi kuntalisäehdotuksen. Mutta tästä huolimatta asia palasi jälleen poliittiseen päätöksentekoprosessiin. Miksi näin tapahtui sitä ei kerrota asiakirjoissa.

Julkisuus. Jakson aloitti Keski-suomalaisen toimittajan laatima laaja juttu, jossa kotiäidit ottivat kantaa kotihoidon tuen puolesta. Kotiäidit ilmoittivat olevansa tuskastuneita kunnallisen päätöksenteon kulttuuriin, joka oli heidän mielestään osoittautumassa vanhakantaiseksi poliittiseksi peliksi. Esimerkiksi sosiaalidemokraattien ja muun vasemmiston ideologinen asenne ärsytti äitejä. Jutun mukaan kotiäidit pitivät lapsen hoitoa kotona halvempaan vaih-

toehtona kuin kunnallisessa hoitopaikassa.

Kuntalisään myönteisesti suhtautuvan jutun jälkeen keskusteluun osallistuivat muutamat kunnallispoliittiset päättäjät ja yksi valmisteleva hallintoviranhaltija.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtaja ja sosialidemokraattinen kaupunginvaltuutettu suhtautui varsin yleisluontoisessa mielipidekirjoituksessaan hyvinvointivaltioon myönteisesti, muttei tuonut esiin omaan kantaansa kotihoidon tuen kuntalisästä. Julkisuudessa hän halusi esiintyä neutraalisti, vaikka lautakunnassa hän äänesti asiaa vastaan.

Lautakunnan kolme keskustalaista jäsentä totesivat, että Keski-suomalaisen uutisointi oli harhaanjohtavaa. Kotihoidon tuen kuntalisä ei ollut viime kokouksessa asialistalla. Lehden uutisessahan todettiin, että kaupunginhallitus kehotti tutkimaan asiaa siten, että löytyisikö kuntalisän maksamiseen rahaa toimeentulotuen määrärahasta.

Julkiseen keskusteluun osallistui myös päivähoidon johtaja lehden mielipidepalstalla. Hän oikoi tietoja, joiden mukaan Jyväskylässä olisi kunnallinen päivähoito kallista. Hän ei kuitenkaan ottanut kantaa kuntalisään.

Keskustelu jatkui yleisönosastossa viiden naisen kirjoituksella. He muistuttivat, että Jyväskylässä toimii useita yksityisiä päiväkoteja. Kirjoittajien mukaan yksityiset päiväkodit ovat selvästi edullisempia kuin kunnalliset päiväkodit. Kotihoitoon he eivät ota lainkaan kantaa.

Kustannuksia pohtivaan yleisönosastokirjoitukseen vastannut kaupungin päivähoiton johtaja totesi yksi kantaan, ettei yksityisen ja kunnallisen päivähoiton välillä ole eroja. Kaupunki maksaa ostopalvelupäiväkodeille (yksityisille) täsmälleen saman hinnan, minkä se itse maksaa kunnallisesta päiväkotipaikasta.

Jaksolla julkaistiin vain yksi kuntalisään kielteisesti suhtautuva yleisönosastokirjoitus. Kirjoittaja epäili, että sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja lasten etua ei ole otettu huomioon asian valmistelussa. Hän ei hyväksynyt, että kriittömästi kaikille maksetaan kotihoidon tukea.

Vaikka kaupunginvaltuusto hylkäsi esityksen kuntalisästä äänestyksen jälkeen, niin Keski-suomalainen uutisoi päätöksen sellaiseksi, että kuntalisä palautettiin uudelleenvalmisteltavaksi. Tällaista päätöstä ei löydy valtuuston pöytäkirjasta.

5.2.5 Kunnallispoliittinen prosessi päättyy ja kuntalisä hyväksytään

Kaupunginhallitus 15.4.1996. Kaupunginhallitus käsitteli jälleen kotihoidon tuen kuntalisän maksamisasiaa. Lautakunnan selvityksen mukaan kuntalisää ei ole mahdollista maksaa vuoden 1996 talousarvion puitteissa.

Kaupunginjohtaja Kettunen ehdotti kaupunginhallitukselle, että se vuorostaan ehdottaisi kaupunginvaltuustolle, että koska kotihoidon tuen kuntalisän maksaminen ei ole mahdollista vuoden 1996 talousarvion määrärahojen puitteissa, asia käsiteltäisiin vuoden 1997 talousarvion yhteydessä.

Kaupunginhallitus päätti puheenjohtaja Pentti Sahin (sd.) esityksestä kuitenkin yksimielisesti esittää valtuustolle, että Jyväskylässä otetaan 1.8.1996 lukien käyttöön kotihoidon tuen kuntalisä suuruudeltaan 800 mk kuukaudessa sekä kuntalisää maksetaan lapsesta, joka on iältään alle 1,5 vuotta. Lisäksi edellytetään, että perhe on oikeutettu valtion kotihoidon tuen lisäosan saantiin. Kuntalisän maksaminen katetaan sosiaali- ja terveystoimen vuoden 1996 talousarvion kokonaismäärärahasta.

Jyväskylän hallitus esittää kotihoidontuen kuntalisää. Toimittaja Jorma Rahkosen kirjoittamassa lyhyessä uutisessa kerrottiin, että Jyväskylä aikoo sittenkin maksaa lasten kotihoidontuen kuntalisää. Kaupunginhallitus esitti valtuustolle, että kuntalisä otetaan käyttöön tämän vuoden elokuun alussa. Lisää on tarkoitus maksaa 800 markkaa kuukaudessa alle 1,5 vuotiaasta lapsesta. Sen edellytyksenä on, että perhe on oikeutettu valtion kotihoidontuen lisäosan saantiin. (Toimittaja Jorma Rahkonen 16.4.1996)

Kaupunginvaltuusto 22.4.1996. Kaupunginvaltuusto käsittelee kotihoidon tuen kuntalisän maksamista uudelleen. Valtuusto äänesti asiasta kaksi kertaa. Äänin 32-21 (6 tyhjää) valtuusto hyväksyi päätökseksi, että Jyväskylässä otetaan 1.8.1996 lukien käyttöön kotihoidon tuen kuntalisä suuruudeltaan 800 mk kuukaudessa. Kuntalisää maksetaan lapsesta, joka on

ialtään alle 1,5 vuotta. Lisäksi edellytetään, että perhe on oikeutettu valtion kotihoidon tuen lisäosan saantiin. Kuntalisän maksaminen katetaan sosiaali- ja terveystoimen vuoden 1996 talousarvion kokonaismäärärahasta.

Sosiaalidemokraattiset valtuutetut Ahti Ruoppila, Kirsti Turunen, Tuula Sarja ja Pentti Närhi jättivät yhdessä päätökseen eriävän mielipiteen todeten, ettei kuntalisän maksaminen ole mahdollista kattaa sosiaali- ja terveystoimen vuoden 1996 talousarvion kokonaismäärärahasta.

Jyväskylä hyväksyi kotihoidontuen kuntalisän. Toimittaja Jorma Rahkosen laatima laaja uutinen kaupunginvaltuuston kokouksesta alkoi selostuksella, että Jyväskylä ryhtyy maksamaan lasten kotihoidontuen kuntalisää 1.8.1996 alkaen. Kuntalisän suuruus on 800 markkaa kuukaudessa. Sitä maksetaan alle 1,5 vuotiaasta lapsesta perheille, jotka ovat oikeutettuja valtion kotihoidontuen lisäosan saantiin. Perheen tuloraja on 12 613 markkaa kuukaudessa. Kuntalisään oikeutettuja perheitä arvioidaan Jyväskylässä olevan 600-700. Kuntalisän maksaminen katetaan sosiaali- ja terveystoimen kokonaismäärärahasta, joka on tänä vuonna 750 miljoonaa markkaa. (Toimittaja Jorma Rahkonen 23.4.1996)

Yhteenveto

Päätöksenteko. Kunnallispoliittinen prosessi päättyi kuukausien keskustelujen jälkeen yllättäen kotihoidon tuen kuntalisän hyväksymiseen. Kuntalisää sinnikkäästi ajaneet puolueet lähinnä keskusta ja kokoomus, saivat kolmannella kerralla tavoitteensa valtuustossa toteutetuksi eli vähemmistössä olleet puolueet saivat enemmistön hyväksymään yllättäen asian. Miksi näin kävi, ei käy ilmi kaupunginvaltuuston pöytäkirjasta. Niin taloudelliset kuin laadullisetkin perusteet eivät olleet päätöksenteon perustana. Todennäköisesti asiasta oli tehty eri puolueiden välillä poliittinen sopimus, mutta tästä ei myöskään kerrottu.

Julkisuus. Lehti kertoi varsin lyhyessä uutisessa, että Jyväskylä hyväksyi kuntalisän. Uutisessa ei kuitenkaan kerrottu mitkä poliittiset ryhmät äänestivät kuntalisän puolesta ja mitkä ryhmät vastaan. Sanallakaan ei myöskään kerrottu neljän sosialidemokraattisen kaupunginvaltuutetun eriävästä mielipiteestä. Prosessin päätösuutisessa lehden toimittaja oli varsin vähäsanainen. Hän ei edes kommentoinut millään tavoin runsaasti julkisuutta saanutta asiaa.

5.2.6 Kokoava yhteenveto

Sisällönanalyysiin perustuen lehden 24 julkaistusta kirjoituksesta seitsemässä suhtauduttiin myönteisesti lasten kotihoidon tuen kuntalisään. Kirjoittajat edustivat lehden toimittajan lisäksi kaupunkilaisia, lautakunnan jäseniä sekä kaupunginvaltuutettuja. Kielteisesti suhtauduttiin kahden kaupunkilaisen laatimassa yleisönosastokirjoituksessa ja neutraalisti suhtauduttiin 15 kirjoituksessa. Neutraaleja kirjoituksia olivat lehden toimittajien laatimat uutiset, yhden kaupunginvaltuutetun ja päivähoiton johtajan mielipidekirjoitukset. Toimittajien suhtautuminen neutraalisti kuumaan kunnallispoliittiseen asiaan on silmiinpistävä.

Keskisuomalainen seurasi päivähoitosta ja kotihoidon tuen kuntalisästä tehtävää valmistelua ja päätöksentekoa varsin kattavasti. Sosiaali- ja terveyslautakunnan, kaupunginhallituksen ja kaupunginvaltuuston tekemät päätökset uutisoitiin. Kuitenkin laajemmat taustajutut ja kommentoinnit puuttuivat lukuun ottamatta kotiäideistä tehtyä juttua. Lehti ei selvittänyt lukijoilleen laajemmin esimerkiksi päiväkotihoidon tai kotihoidon tukimuotoja eikä yleensä syntyviä kustannuksia. Myös eri päivähoitomuotojen laadullinen pohdinta puuttui. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen kehitykselle ei käsitelty lainkaan. Kiistanalaisen kysymyksen hahmottaminen oli lukijalle vaikeaa yksittäisten päätösuutisten perusteella. Keskisuomalaisessa ei jostain syystä haluttu antaa asiaan liittyvää lisäinformaatiota. Myös merkittävät poliittiset käänneet jäivät lehden uutisoinnissa pois. Miksi esimerkiksi valtuuston enemmistö kahdessa kokouksessa vastusti asiaa ja lopuksi kolmannessa kokouksessa hyväksyi asian, jäi arvoitukseksi. Olisiko kunnallisvaalivuodella ollut merkitystä asian saamalle käännteelle, mutta tästähän lehti ei kirjoittanut sanaakaan.

Mielipide- ja yleisönosastopalstoilla esiintyneet valmisteleva hallintoviranhaltija, kunnalliset päättäjät ja yksityiset kansalaiset olivat perillä asiasta, vaikka esimerkiksi päättäjät eivät kertoneetkaan tarpeeksi syitä, miksi he olivat sitä tai tätä mieltä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveyslautakunnan puheenjohtajan mielipidekirjoitus oli yleistä luonnehdintaa sosiaali- ja terveyspolitiikan kysymyksistä, mutta hän ei ottanut lainkaan kantaa julkisesti ajankohtaiseen kotihoidon tuen kuntalisään, vaikka vastusti asiaa. Päivähoidon johtajan asiantuntijakirjoitus valaisi lukijalle päivähoitoon liittyviä taloudellisia seikkoja, mutta esimerkiksi päivähoiton laadullisiin kysymyksiin hän ei ottanut kantaa. Hän ei myöskään ottanut kantaa puoleen eikä

toiseen koskien kuntalisän maksamista, vaan korosti päivähoidon palveluverkon säilymistä.

Tutkimusajankohdan juttujen perusteella voi todeta, että taistelussa kotihoidon tuen kuntalisästä poliittisen voiton vei ne neljä puoluetta (kokoomus, keskusta, kristilliset ja vihreät), jotka ryhtyivät ajamaan kuntalisän maksamista. Tehdylle esitykselle julkisuus, etenkin muutamien yleisönosastokirjoitukset olivat selvää tukea, vaikka Keski-suomalaisen toimittajien laatimat uutiset olivat neutraaleja. Esimerkiksi kuntalisän maksamista vastustaneita päättäjiä tai puolueita ei ole haastateltu eikä vastustavia näkökohtia tuotu muutenkaan esiin. Yleisönosastokirjoituksissa vain kahdessa suhtauduttiin kriittisesti kuntalisän maksamiseen. Muut olivat lisäksi selvästi myönteisiä. Juttu, jossa kotiäidit kokosivat voimia yli rajojen, oli sisällöllisesti kotihoidon tuen kuntalisälle myönteisin. Termeillä vanhakantainen poliittinen peli tai vasemmiston ideologinen asenne vedottiin lukijan tunteisiin. Niillä haluttiin asettaa kuntalisän vastustajat negatiiviseen valoon. Positiivisia olivat sellaiset päättäjät, jotka kannattivat kuntalisän maksamista.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Yleistä

Tutkimussuunnitelmassani olin asettanut tavoitteeksi yhdistää määrällistä ja laadullisista tutkimustapaa keräämällä tutkimusaineisto kyselykaavakkeella, teemahaastatteluilla sekä lehden läpilukemisella määrättyä ajanjaksona. Tavoitteeni oli ikään kuin tehdä määrättyä ajankohtana läpileikkaus Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujen tiedottamisesta ja julkisuudesta. Tavoite osoittautui vaikeaksi toteuttaa. Ensinnäkin kyselyyn vastanneet kaupunkilaiset eivät halunneet osallistua teemahaastatteluun. Toisaalta kyselykaavakkeessa oli oletettavasti liian paljon kysymyksiä, joten laadullisen osuuden vastaukset jäivät niukoiksi.

Keskisuomalainen käsitteli tutkimusajankohtana varsin runsaasti kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluja, mutta julkaistujen juttujen tai mielipidekirjoitusten teemat painoutuivat liiaksi pohtimaan kaupungin päivähoitoa ja lasten kotihoidon tukemista. Näin laajempi yhteiskunnallinen keskustelu sosiaali- ja terveyspalveluista ajautui koskemaan varsin pientä kaupunkilaisryhmää. Ehkä kunnallisvaalivuosi antoi leimansa tälle keskustelulle.

6.2 Kyselytutkimus

Tutkielman tehtävä oli selvittää saavatko Jyväskylän kaupungin asukkaat tarpeeksi tietoa kaupungin sosiaali- ja terveystalvuluista, millaisista asioista on tärkeää saada tietoa ja ovat asukkaat vaikuttaneet sosiaali- ja terveystalvulujen kehittämiseen. Tutkimustulokset osoittavat, että yli puolet vastaajista ilmoitti saavansa tarpeeksi tietoa yleensä sosiaali- ja terveystalvuluista, mutta toisaalta puolet vastaajista ilmoitti etteivät ole saaneet tietoa suunnitelmista eikä päätöksistä. Tämä merkitsee sitä, että tiedotuksen tehostamistarvetta suunnitelmista ja päätöksistä on.

Kun kysyttiin millaista sosiaali- ja terveystalvuluja koskevista asioista on tärkeää saada tietoa, niin tärkeimmäksi (41,3 %) asetettiin päätösten vaikutuksista asukkaille. Toiseksi tärkeimmäksi asetettiin suunnitelmat (29,3 %) ja kolmanneksi tärkeimmäksi päätökset (24,0 %). Kokonaisuutena tulos tukee Kuntalain tiedotuspykälän ajatusta. Laissahan korostetaan juuri kunnan tiedotusroolia asukkailleen vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista ja tehdyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista.

Kysymykseen oletteko vaikuttanut sosiaali- ja terveystalvulujen kehittämiseen vastaajista noin 15 prosenttia ilmoitti vaikuttaneensa palvelujen kehittämiseen. Kuitenkaan suuri enemmistö (85 %) ei ollut vaikuttanut palvelujen kehittämiseen millään tavoin. Koska halukkuutta vaikuttamiseen esiintyi, niin tiedottamisella voitaisiin edistää suoraa osallistumista ja vaikuttamista, koska Sainion (1994) mukaan esimerkiksi kansalaistoiminta tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa päätöksentekoon kansalaisten omilla ehdoilla vakiintuneen päätöksentekomenettien ulkopuolelta käsin.

Tuloksen mukaan esimerkiksi julkista vaikuttamista yleisönsaston avulla harrastettiin vähän. Suora yhteys poliittisiin päättäjiin osoittautui merkittävimmäksi vaikutusmuodoksi, joten yleisistä kriittisistä kannanotoista huolimatta vaaleilla valittuihin luottamushenkilöihin luotetaan edelleenkin yhteisten asioiden ajajana.

Joka kolmas vastaaja asetti Keski-suomalaisen tärkeimmäksi sosiaali- ja terveystalvulujen tiedonlähteeksi ja edelleen mieluisammaksi tietolähteeksi. Tulos on tavallaan looginen, koska lehti on levikiltään (74,3 %) kaupungin ykkössanomalehti ja lehteä lukeen päivittäin 84,6

prosenttia vastaajista. Myös Jyväskylän kaupungin palveluja tuottavat toimistot ja palvelupisteet asetettiin tärkeiksi tietolähteiksi. Lähes joka viides vastaaja toivoi kaupungin tiedotuslehden mieluisammaksi tietolähteeksi. Onhan lehti maksuton ja se jaetaan jokakotiin kahdeksan kertaa vuodessa. Yllättävää oli, että Jyväskylässä pääpaikkaansa pitävien radioiden merkitys tietolähteinä nähtiin lähes merkityksettöminä.

Kysymyskokonaisuuteen Keskisuomalainen tiedonvälittäjänä vastaajat antoivat lehdelle myönteisen yleisarvosanan. Kaksi kolmesta vastaajasta ilmoitti, että lehden jutut kiinnostivat ja niistä sai lisää tietoa kaupungin sosiaali- ja terveystalviteista. Ristiriitaisemmin vastaajat suhtautuivat lehden juttujen riittävyteen ja tasapuolisuuteen. Esimerkiksi joka toinen ei osannut arvioida kirjoittiko lehti tasapuolisesti vai ei sosiaali- ja terveystalviteista. Joka toinen vastaaja ilmoitti, että lehden julkaisemilla jutuilla on merkitystä palvelujen kehittämislle. Tämä tarkoittaa sitä, että vastaajien piirissä asioiden esillä olo julkisuudessa koetaan tärkeäksi

Mielenkiintoista oli vastaajien suhtautuminen kysymykseen siitä, kenen tulisi kirjoittaa Keskisuomalaisessa sosiaali- ja terveystalviteista. Vastaajista suuri enemmistö eli 62 prosenttia toivoi palveluista kirjoittavaksi henkilöksi kaupungin hallintoviranomaista ja palveluja tuottavaan työntekijää. Vain 16,3 prosenttia vastaajista toivoi Keskisuomalaisen toimittajan kirjoittavan palveluista. Tämän voisi tulkita myös epäluottamuslauseeksi toimittajan ammatikuntaa kohtaan. Tulos on ristiriitainen, koska vastaajista 77,3 prosenttia kuitenkin ilmoitti olevansa kiinnostunut Keskisuomalaisen jutuista. Vastaajista vain seitsemän prosenttia halusi kaupungin poliittisen päättäjän kirjoittavan sosiaali- ja terveystalviteista.

Kysymykseen, mistä sosiaali- ja terveystalviteihin liittyvistä asioista olette lukenut, vastattiin vain joka viidennessä vastauslomakkeessa. Yllättävää oli se, että päivähoitoasioista oli lukenut vain neljä vastaaja, vaikka asiat olivat viikottain esillä Keskisuomalaisessa. Lehden tarjoama laaja julkisuus esimerkiksi lasten kotihoidontuen kuntalisälle ei kiinnostanut. Toisaalta vastaajista vain viitisen prosenttia käytti kunnallisia päivähoitopalveluja, joten suurta enemmistöä tämä asia ei konkreettisesti koskettanut.

Kiinnostavaa oli myös se, että vain harva oli kommentoinut kysymystä mistä sosiaali- ja terveystalviteista kirjoitetaan lehdessä liikaa tai liian vähän. Vastaajat joko eivät viitsineet

tai osanneet analysoida tarkemmin asetettua kysymystä. Tämän kysymyksen tarkempi käsittely olisi ollut teemahaastattelun yksi kohde.

Ennako-olettamukseni oli sellainen, että Jyväskylän kaupunkilaiset eivät saa tarpeeksi tietoa. Oletukseni osoittautui vääräksi. Selvä enemmistö sai tietoa palveluista, mutta joka kolmas oli tyytymätön tiedonsaantiin. Joka toinen vastaaja halusi enemmän tietoa kaupungin sosiaali- ja terveystalvveluja koskevista suunnitelmista ja päätöksistä. Päätösten taustoista toivottiin vähänlaisesti tietoa.

Toinenkin ennako-olettamukseni osoittautui osin vääräksi, sillä arvelin, että Keski-suomalaisen sosiaali- ja terveystalvvelujen uutisointi olisi puutteellista. Vastaajista 40,6 prosenttia ilmoitti lehden kirjoittavan riittävästi, vain 27,8 prosenttia piti kirjoittelua riittämättömänä. Joka kolmas ei osannut sanoa asiasta mitään.

6.3 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi tutkimusajanjaksolta 01.11.1995-30.04.1996 osoitti, että Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvvelut olivat Keski-suomalaisessa hyvin esillä. Tutkimusajankohdana julkaistiin yhteensä 105 juttua, mielipidekirjoitusta ja yleisönosastokirjoitusta. Yllättävää oli se, että kotihoidon tuen kuntalaisä nousi ajankohdan tärkeimmäksi kunnallispoliittisen prosessin ja julkisen keskustelun teemaksi. Muutkin palveluihin liittyvät asiat olivat esillä joko uutissa tai yleisönosastokirjoituksissa. Esimerkiksi samaan aikaan toteutettu sosiaali- ja terveystalvvelukeskuksen organisaatiouudistus ei keskustelluttanut sen enempää päättäjiä kuin kaupunkilaisiakaan. Tämän voi tulkinta niin, että juuri palvelujen saanti koskettaa kaupunkilaisia enemmän kuin organisaatiouudistus.

Esittämäni kysymykseen, kuinka lehti kertoo kunnallispoliittisesta päätöksentekoprosessista, tulokset osoittavat, että esimerkiksi lehden uutiset kaupungin eri hallintokuntien päätöksistä olivat pääosin neutraaleja ja totuudenmukaisia. Yhdessä uutisessa olisi ollut tehdyn päätöksen tarkistuksen paikka eli lehden mukaan kuntalaisiä palautettiin uudelleevalmisteltavaksi, vaikka kaupunginvaltuusto äänestyspätöksellä hylkäsi kuntalaisän myöntämisehdotuksen. Yhdestä kaupunginhallituksen päätöksestä ei uutisoitu lainkaan, vaikka päätös oli merkittävä koko prosessin kannalta. Kaupunginhallitushan esitti asian loppuratkaisuksi sitä,

että kuntalisävarat otettaisiin toimeentulotuesta. Ehkä juuri siksi päätöstä ei kerrottu lehdes- sä, koska se olisi voinut synnyttää julkisuudessa enemmän kielteisiä kuin myönteisiä kan- nanottoja kotihoidon tukea kohtaan. Myöhemmin asiasta mainittiin sivumennen uutisen yhteydessä, jossa kerrottiin lautakunnan äänestäneen kuntalisästä ja päättäneen ettei kunta- lisän varoja oteta toimeentulotuesta.

Kotihoidon tuen kuntalisää käsiteltiin viidessätoista jutussa, joista vain yhdessä laajemmas- sa jutussa tuettiin kuntalisää ja muissa suhtauduttiin asiaan neutraalisti. Lehden toimituksen laatimissa uutisjutuissa ei yhdessäkään suhtauduttu kielteisesti kuntalisään kohtaan.

Sosiaali- ja terveystalvuluista käyty julkinen keskustelu oli hieman puutteellista. Esimerkiksi lastenhoidon laatuksymyksiin ei puuttu lainkaan. Todelliset kustannukset jäivät julkisessa keskustelussa liian vähälle huomiolle eikä missään vaiheessa tarkkaan selostettu julkisuudes- sa, että millainen perhe oikeastaan on kotihoidon tuen kuntalisään oikeutettu. Myös kunta- lisää vastustavat poliittiset päättäjät olivat julkisuudessa hiljaa. On vaikea sanoa, tarjottiinko vastustajien taholta lehden julkaistavaksi mielipidekirjoituksia. Kuitenkaan yhtään kirjoitusta tekstianalyyssissä ei löynyt.

Voikin kysyä, oliko itseasiassa tämä lasten kotihoidon tuen kuntalisän maksaminen poliitti- sesti niin suuri asia, että siitä piti käydä Keskiuomalaisessa näinkin laaja keskustelu. Esi- merkiksi vain neljä vastaajaa ilmoitti lukeneensa päivähoitoasioista. Mielestäni lasten kotihoi- don tukeminen nousi kohtuuttoman suureksi asiaksi, mutta erityisesti kuntalisää ajavien puolueiden kannalta oli tärkeä, koska olihan kysymyksessä kunnallisvaalivuosi ja jotain omaperäisiä saavutuksia tuli näyttää kaupunkilaisille. Tässä suhteessa mielestäni lehti asettui hiukan vaalikamppailun välineeksi.

Tutkimustehtävässäni asetin tavoitteeksi selvittää, täyttääkö tutkimusaineisto kansalaisjour- nalismin ja median asettaman päiväjärjestyksen tunnusmerkkejä. Päiväjärjestyksen osalta voi lehden sisältöä ja kaupungin kunnallispoliittista prosessia vertailemalla haivata, että lehti loi päiväjärjestyksen. Lehti aloitti keskustelun julkaisemalla ensimmäisenä uutisen hankkeesta ja päätti prosessin uutiseen. Lehti seurasi kronologisesti kaupungin eri hallintokuntien päätök- sentekoa sekä antoi sopivasti tilaa myös mielipide- ja yleisönosastokirjoituksille. Tältä osin muun muassa Dearingin ja Rogersin (1996) käsitykset mediapäiväjärjestyksestä ja poliittises-

ta päiväjärjestyksestä toteutuivat.

Heikkilän ja Kuneliuksen (1996) mukaiset kansalaisjournalismin sisältämät argumentin, käytäntöjen kokeilun ja liikkeen yhdistelmä toteutui mielestäni vain osaksi. Esimerkiksi kuntalisän kannattajien argumentteina olivat taloudellisuus, vasemmistolainen vanhakantainen politiikka ja oikeudenmukaisuus. Keskustelu Keskisuomalaisen mielipide- ja yleisönosastossa oli mielestäni kansalaisvaikuttamista julkisuuden avulla. Heikkilän ja Kuneliuksen (1996) mukaan journalismin pitää tarjota kansalaisille nykyistä enemmän tilaisuuksia osallistua keskusteluun. Lisäksi kansalalaisille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa julkiseen elämään ja heitä koskevaan päätöksentekoon. Jos tavoitteena oli saada päätöksenteossa hyväksytyksi jokin tärkeäksi koettu asia, niin tässä tapauksessa kansalaiskeskustelulla oli ainoastaan yksi tulos: lasten kotihoidon tuen kuntalisä toteutui. Mitään laajaa liikehdintää asian tiimoilta ei syntynyt, mutta kuitenkin kuntalisän puolustajat pääsivät julkisuudessa esittämään näkyvästi mielipiteitään. Kuinka harkittua tämä oli lehden toimituksen osalta, on vaikea sanoa. Kuitenkin tämä prosessi sisälsi mielestäni kansalaisjournalismin periaatteiden mukaista keskustelua yhteiskunnallisista asioista. Vahinko vain, että keskustelu oli kapea-alaista ja yhteen varsin ”pikkujuttuun” kiinnittynyttä. Lehti kaikesta huolimatta toimi, kuten muun muassa Merritt (1995) on todennut, yhteisten asioiden kokoontumispaikkana. Kun kansalaisjournalismin pyrkimyksenä on virittää laajaa yhteiskunnallista keskustelua tai liikehdintää, joka muun muassa pohtisi demokratian, journalismin ja kansalaisten välisiä suhteita, niin sellaisesta ei tässä esimerkkitapauksessa ollut kysymys.

Mutta ketkä pääsivät esille mediassa, on mielenkiintoinen kysymys. Kun määrällisesti tarkastelee julkaistuja kirjoituksia, niin enemmistössä asetettiin kuntalisän puolustamiseen. Etenkin johtavassa asemassa oleville valtuutetuille annettiin palstatilaa perustella myönteistä kantansa.

6.3.1 Toimijat julkisuudessa ja päätöksenteossa

Keskisuomalainen. Lehti toimi lasten päivähoiton ja kotihoidon tuen kuntalisäkeskustelussa päiväjärjestyksen luojana ja ylläpitäjänä. Lehti seurasi kunnallispoliittista valmistelua ja päätöksentekoa ja raportoi niistä. Samalla se antoi kaupunkilaisten, luottamushenkilöiden ja valmistelijoiden kannanotoille palstatilaa niin mielipide- kuin yleisönosastopalstoilla, mutta

se määritteli milloin kannanotot julkaistaan. Lehti tai lähinnä lehden linjasta vastaava toimittaja todennäköisesti toimi mielipidekirjoitusten julkaisemisessa myös niin sanottuna portinvartijana. Muutamia kirjoituksia julkaistiin, mutta todennäköisesti moni kirjoitus jäi julkaisematta. Kriittisiä kirjoituksia julkaistiin vain nimeksi. Linjan valinnalla lehti todennäköisesti halusi ohjata yleisen mielipiteen juuri kuntalisää ajavien puolueiden tueksi.

Lehden toimittajat suhtautuvat kiistanalaiseen asiaan varsin neutraalisti. Vain yksi laajempi artikkeli oli kotiaideista suhtautui ymmärtäväisesti kotihoidon tuen kuntalisän maksamiseen.

Kaupungin viranhaltijat. Asiaa valmistelevista kaupungin viranhaltijoista ainoastaan yksi eli päivähoiton johtaja osallistui julkiseen keskusteluun, mutta hän suhtautui poliittiseen kiistakysymykseen neutraalisti. Kannanotoissaan hän kertoi päivähoiton kustannuksista ylimalkaisesti ja korosti yleensä päivähoiton tarpeellisuutta Jyväskylässä. Tämän voi tietysti tulkinta myös niin sanotuksi hiljaiseksi kannanotoksi kuntalisän maksamista vastaan.

Kaupunkilaiset. Julkisuudessa mielipiteensä päivähoidosta ja kotihoidon tuen kuntalisästä kaupunkilaisista ilmaisivat vain muutamat naiset, jotka olivat huolissaan päivähoitoasioista. Heistä kielteisellä kannalla oli kaksi. Kolme kirjoittajaa suhtautui asiaan myönteisesti. Yksi kirjoittaja suhtautuu asiaan neutraalisti. Miespuolisia kirjoittajia ei ollut. Esimerkiksi kaupunkilaisten todella kärjekkäitä mielipiteitä puolesta tai vastaan ei esitetty.

Poliittisen päättäjät. Mielenkiintoista oli se, että Jyväskylän kaupunginvaltuuston jäsenet eivät ottaneet laajemmin kantaa tähän kuumaan päivähoitokeskusteluun lukuunottamatta kolmea valtuutettua. Lautakunnan jäsenistä vain ne ottivat kantaa, jotka olivat kuntalisän maksamisen puolella. Vastustajat eivät esittäneet perusteluitaan päätöksilleen julkisuudessa, vaan valitsivat vaikenemisen linjan. Taustalla ehkä oli vasemmistopuolueiden kielteinen kanta lasten kotihoidon laajentamiseen, koska perinteisesti vasemmistopuolueissa on tuettu kunnallisen päivähoiton järjestämistä. Oikeistopuolueille lasten kotihoito on ollut myös ideologinen asia, mutta miksi vihreät tukivat oikeistoa jäi lehtikirjoitusten ja asiakirjojen perusteella arvoitukseksi.

Jyväskylän kaupungin päätöksenteko jäi useiksi kuukausiksi junnaamaan paikalleen. Esimerkiksi sosiaali- ja terveyslautakunnan enemmistö oli vankkumattomasti vastaan kotihoidon

tuen kuntalisän maksamista ja vähemmistö ajoi kuntalisää järkähtämättä hyväksi käyttäen julkista keskustelua. Vähemmistön eriävät mielipiteet saivat lehdessä tilaa, mutta enemmistö ei todennäköisesti edes viitsinyt perustella kantaansa julkisuudessa. Asia kuljettaminen hallintoelimeltä toiselle kertoi asian sinnikäästä poliittisesta juntaamisesta. Lopullinen lähes yksimielinen ratkaisu kuntalisän hyväksymisestä kuvasti sitä, että valtuustotasolla niin kaupunginhallituksen kuin asiantuntijalautakunnan enemmistön kanta jyrättiin. Jotain oli sovittu, mutta miksi ja mitä, se ei selviä sosiaali- ja terveyslautakunnan, kaupunginhallituksen, kaupunginvaltuuston asiakirjoista eikä lehti uutisista.

7. POHDINTA

Yleistä. Suomalaisella hyvinvointivaltiolla on laaja kannatus rahoituskriiseistä huolimatta. Hyvinvointivaltiossa voidaan ylläpitää kehittyneiden sosiaali- ja terveyspalveluja sekä laajaa sosiaaliturvaa. Uusitalon (1993) määrittelemät arvot, kuten tasa-arvo, vapaus, demokratia, turvallisuus tai taloudellinen tehokkuus ovat säilyneet hyvinvointivaltiossa kiin valtakunnallisella kuin kuntatasolla. Mitään ratkaisevia muutoksia ei ole tapahtunut.

Jyväskylän kaupungin tapauksessa kunnallispoliittisessa päätöksenteossa tai julkisessa keskustelussa ei laajemmin asetettu hyvinvointivaltion peruseriaatteita kyseenalaisiksi. Päinvastoin esimerkiksi kaupunginvaltuustossa tai muutamissa lehtikirjoituksissa korostettiin hyvinvointivaltion tarjoaminen palvelujen säilymistä. Tämä antaa viitteitä siitä, että ainakin sosiaali- ja terveyspalvelut sekä sosiaaliturva halutaan säilyttää tulevaisuudessakin.

Liikehdintää hyvinvointivaltiosta kansalaisyhteiskunnan suuntaan ei sinänsä voi tutkimusaineiston perusteella havaita. Kuitenkin kansalaiset ovat yhä enemmän kiinnostuneita lähiympäristössä tapahtuvista asioista. Sellaiseksi voidaan lukea kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut. Jotkut kaupunkilaiset olivat vaikuttaneet palvelujen kehittämiseen ottamalla kantaa julkisuudessa. Kuitenkaan mistään laajasta kansalaisliikehdinnästä tuskin voidaan puhua. Eräsaaren (1990) mukaan kansalaistoiminta nähdään usein protestina ja vastustamisen välineenä. Tällaisia piirteitä ei ainakaan lehden tarjoaman julkisuuden perusteella voi löytää.

Kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen tiedottaminen. Kyselytutkimus osoitti, että kaupunkilaiset antoivat hyvän arvosanan kaupungin sosiaali- ja terveystalveluista tiedottavalle viranhaltijalle. Sosiaali- ja terveystalvutakunnassa, kaupunginhallituksessa ja kaupunginvaltuusossa tehdyistä suunnitelmista, päätöksistä ja päätösten vaikutuksista toivottiin selvästi lisää tietoa. Tämä merkitsee sitä, että tiedotuksen tehostamistarvetta esiintyy jokaisessa päätöksentekovaiheessa. Keski-suomalaisen lisäksi kaupungin julkaisema tiedotuslehti, palveluja tuottava toimisto ja palvelupiste yhdessä nähdään tärkeiksi tiedonvälittäjiksi. Julkaistujen palveluesitteiden merkitys nähtiin melko vähäiseksi. Kun kaupunki pohtii omaa tiedotustaan, niin olisi syytä tarkkaan miettiä millä tavoin tietoa jaetaan. Olisiko esimerkiksi palveluesitteiden julkaisemista harkittava ja panostettava voimavarat enemmänkin tiedotuslehteen.

Myös kaupungin henkilöstökoulutuksessa olisi syytä kiinnittää yhä enemmän huomiota tiedotusvalmiuksien lisäämiseen, koska toimistoissa ja palvelupisteissa viranhaltijat kohtaavat kaupunkilaiset kasvokkain. Kansalaisen tulisi aina saada ensikäden tietoa sieltä mistä hän sitä kysyy. Yksi julkista keskustelua rajoittava tekijä on virkasäännöllä määrätty periaate, jonka mukaan kaupungin viranhaltija tai työntekijä ei voi esimerkiksi arvostella työnantajaansa julkisesti. Tämän periaatteen vuoksi henkilöstön kannanotot julkisuudessa puuttuvat kokonaan. Mielestäni henkilöstön julkisuusperiaatteen laajentamiseen ei ole tarvetta, koska vaaleilla valitut luottamushenkilöt päättävät asioista ja kaupungin henkilöstö toteuttaa käytännössä tehdyt päätökset.

Keski-suomalaisessa julkaistuilla jutuilla oli vastaajien mielestä merkitystä, joten ainakin ajankohtaisista asioista ja palveluissa tapahtuvista muutoksista olisi syytä välittää lehdessä tietoa. Esimerkiksi kaupungissa toimivat kaksi radiota nähtiin yllättävän merkityksettöminä tiedotusvälineinä.

Kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen julkisuus. Keski-suomalaisen sisällönanalyysi antaa kuvan siitä, kuinka laajasti palveluasiat olivat tutkimusajankohtana esillä lehdessä. Valitettavasti aiempaa tutkimusta asiasta ei ole tehty, jotta voisi tehdä vertailua keskenään. Moksusen (1991) tekemä tutkimus keskittyy pohtimaan enemmänkin muun muassa sosiaalitoimen imagollisia kysymyksiä. Kyselyyn vastanneista 66 prosenttia sai lehden jutuista lisää tietoa sekä 54 prosenttia uskoi lehden jutuilla olevan merkitystä kaupungin sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseksi. Mielestäni Keski-suomalaisessa olisi syytä jatkaa sosiaali- ja terveystalvelujen tiedottamista.

palvelujen käsittelyä, koska lehden juttuja pidettiin kiinnostavina. Myös sosiaali- ja terveyspalvelukeskuksen myönteinen suhtautuminen tiedottamiseen edesauttaa asioiden käsittelyä julkisuudessa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen. Kysely osoitti, että osallistuminen ja vaikuttaminen kunnallisvaalien välissä on vielä varsin pienen kansalaisryhmän toimintaa. Jos 85 prosenttia ei ole vaikuttanut millään tavoin palvelujen kehittämiseen, voi se merkitä sitä, että vastaajat olivat tyytyväisiä nykyisiin hyvinvointipalveluihin ainakin Jyväskylässä. Suomessa edelleenkin tärkein vaikuttamisen muoto on äänestämisen vaaleissa. Tulokset antavat kuitenkin pieniä viitteitä siitä, että muitakin vaikuttamisen vaihtoehtoja jo käytetään. Mutta haluavatko esimerkiksi vaaleilla valitut luottamushenkilöt tai kaupungin viranhaltijat tällaista ulkopuolelta tulevaa kansalaisvaikuttamista, olisikin tutkimisen arvoinen asia. Mahdollinen siirtyminen Kosken (1995) määrittelemän kansalaisyhteiskunnan suuntaan voi merkitä sitä, että suora vaikuttaminen lisääntyy entisestään ja siksi joustavaa suhtautuimista kansalaisten esittämiin asioihin tulisi lisätä. Tämä ei kuitenkaan mielestäni merkitse sitä, että edustuksellisen demokratian pohjaa ryhdyttäisiin murtamaan kansalaisyhteiskunnan nimissä, koska suuri enemmistö haluaa vaikuttaa asioihin edelleenkin äänestämällä vaaleissa. Vaikka Eräsaaren (1990) mukaan kansalaistoiminta on ollut lähinnä protestia vallanpitäjiä kohtaan, niin kansalaistoiminnan avulla mielestäni voidaan lisätä esimerkiksi jyväskyläläisten mielenkiintoa kunnallispoliittisia asioita kohtaan. Toiminta ei aina ole välttämättä ristiriidassa niin sanotun edustuksellisen demokratian kanssa, vaan kansalaistoiminta voisi vahvistaa demokratiaa.

Keskisuomalainen tiedonvälittäjänä. Lehti on kaupunkilaisille tärkeä tiedotusväline, koska 85 prosenttia lukee lehteä päivittäin. Sisällönanalyysi toi esiin sen, että lehdessä käsiteltiin kunnallispoliittisia ja tässä esimerkkitapauksessa sosiaali- ja terveyspalveluja varsin kattavasti ja laajasti. Lehti edesauttoi kunnallispoliittisen päiväjärjestyksen syntymistä joko tahallisesti tai tahattomasti. Kuitenkin päiväjärjestyksellä oli suuri merkitys esimerkkitapauksen toteutumisessa. Lehden uutiset eivät suoranaisesti ohjanneet kuinka kansalaisen tulisi suhtautua asioihin, mutta mielipide- ja yleisönosastokirjoituksissa oli löydettävissä tällaisia äänenpainoja. Tuskin näin laajasti olisi lehdessä otettu kantaa kuntalisään, jos lehti olisi jättänyt uutisoida poliittisten puolueiden tavoitteita ja päätöksentekoprosessia. Sisällönanalyysin perusteella on taas vaikeampaa sanoa toteutuiko kansalaisjournalismi puhtaimmillaan, mutta mielipide- ja yleisönosastokirjoituksilla oli merkitystä lasten kotihoidon tukemiseksi Jyväsky-

län kaupungin talousarviosta. Lehti tarjosi mahdollisuuden osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa kaupunginvaltuustossa tehtäviin päätöksiin. Sisällönanalyysin perusteella uutistoiminnassa pitäydettiin neutraaliin uutisointiin, mutta mielipide- ja yleisönosastoilla saivat enemmän tilaa lasten kotihoidon puolustajat kuin vastustajat.

Samassa veneessä - vai ollaanko? Tutkielman otsikko kuvainnollisesti kertoo siitä, että kaupungin poliittiset päättäjät, viranhaltijat, kansalaiset kuin lehtikin ovat samassa veneessä. Kaikkien toiminta ja intressit kytkeytyvät tavalla tai toisella toisiinsa. Lehti tarvitsee lukijoitaan ja ilmoittajiaan. Kansalaiset tarvitsevat lehteä uutisvälineenä ja mielipiteen ilmaisukanavana. Poliittiset päättäjät tarvitsevat kansalaisia äänestäjinä ja lehteä omien poliittisten mielipiteidensä välittäjinä. Viranhaltijat tarvitsevat kansalaisia työnantajina, päättäjiä esimiehinä ja lehteä tiedonvälittäjänä. Ovatko edellä mainitut osapuolet sulassa sovussa agendan kolmiossa, onkin jo toisen tutkimuksen aihe.

LÄHTEET

- Dearing James W. & Rogers Everett M. (1996): *Agenda-Setting*. Sage Publications, Thousand Oaks, California.
- Eräsaari Risto (1990 a): Kahdeksan teesiä sosiaalishallinnosta ja julkisuudesta. Teoksessa Eräsaari Risto (toim.): *Sosiaalityöt imagonaarisessa julkisuudessa*. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita nro 59, Jyväskylä.
- Eräsaari Risto (1990 b): *Sosiaalisen edistämisen politiikan rajat*. Sosiaalipolitiikka 1990, Helsinki.
- EVA (1996): *Vallan kumous - raportti poliittisesta päätöksenteosta*. Elinkeinoelämän valtuuskunta, Helsinki.
- Fairclough Norman (1997): *Miten media puhuu*. Suom. Virpi Blom & Kaarina Hazard. Vastapaino, Tampere.
- Harjula Heikki & Prättälä Kari (1995): *Kuntalaki*. Suomen Kuntaliitto, Helsinki
- Hautamäki Antti (1993): *Spontaaniin yhteiskuntaan - Hyvinvointia ilman valtiota*. Teoksessa Andersson Jan Otto, Jallinoja Riitta, Niiniluoto Ilkka & Uusitalo Hannu: *Hyvinvointivaltio ristiaallokossa*. WSOY, Juva.
- Heikkilä Heikki & Kunelius Risto (1995): *Journalismin New Deal - Jay Rosenin haastattelu*, Tiedotustutkimus 3/95.
- Heikkilä Heikki & Kunelius Risto (1996): *Public journalism*. Yleisradio Oy, Helsinki
- Heuru Kauko (1995): *Uusi kuntalaki*. Painatuskeskus Oy, Helsinki.
- Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula (1997): *Tutki ja kirjoita*. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Jyväskylän kaupunki (1997): *Aallokko kutsuu - Jyväskylän vuosi 1996*. Keskushallinto. ER-paino, Jyväskylä.
- Jyväskylän kaupunki: *Kaupunginvaltuuston, kaupunginhallituksen ja sosiaali- ja terveyslautakunnan esityslistat sekä pöytäkirjat ajalla 01.11.1995-30.04.1996*
- Keskisuomalainen: 01.11.1995-30.04.1996

- Koski Heikki (1995): *Kansalainen, kunta ja kansalaisyhteiskunta. Kunnallisan kehittämistä*. Helsinki.
- Lahtonen Katariina (1985): *Kuntien tiedotustoiminta 1980-luvulla. Suomen Kunnallislitto ja Suomen Kaupunkiliitto*, Helsinki
- Leino-Penttilä Marjatta (1991): *Peruskartoitus Suomen kuntien tiedotustoiminnasta. Suomen Kunnallislitto ja Suomen Kaupunkiliitto*, Helsinki.
- McCormack Maxwell & Shaw Donald (1997): *Agenda-Setting Function. Teoksessa EM Griffin: A first look at communication theory. The McGraw-Hill Companies inc., New York*
- McQuail Denis (1994): *Mass Communication Theory. An Introduction. Sage Publications, London.*
- Merritt Denis (1995): *Public Journalism and Public Life. Lawrence Erlbaum Associates Publishes, Hove, UK*
- Mervola Pekka (1998): *Suomalaiset ovat sanomalehtien lukijakansaa. Teoksessa Perko Touko & Salokangas Raimo (toim.), Kymmenen kymystä journalismista. Atena, Jyväskylä.*
- Moksunen Sami (1991): *Sosiaalitoimen julkisuustyö ja tiedottaminen. Sosiaali- ja terveyshallitus. Valtion painatuskeskus, Helsinki.*
- Pietilä Veikko (1975): *Sisällön erittely. Oy Gaudeamus Ab, Helsinki.*
- Pietilä Veikko (1989): *Yhteiskunnan muutos ja joukkotiedotusta koskeva yhteiskuntateoreettinen ajattelu. Teoksessa Suhonen Pertti (toim.): Suomi muutosten yhteiskunta. WSOY, Juva.*
- Sainio Ari (1994.): *Kohti kansalaisten kuntaa. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.*
- Suhonen Pertti (1994): *Mediat, me ja ympäristö. Hanki ja jää, Helsinki.*
- Suomen Kuntaliitto (1995): *Kuntien tiedottaminen - uuden kuntalain tiedotusperiaatteet. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.*
- Taskila Marja (1995): *Suomen kuntien tiedotustoiminnan peruskartoitus. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.*
- Uusitalo Hannu (1993): *Pohjoismaisen hyvinvointivaltion arvot ja käytäntö. Teoksessa Andersson Jan Otto, Hautamäki Antti, Jallinoja Riitta, Niiniluoto Ilkka & Uusitalo Hannu: Hyvinvointivaltio ristiaallokossa. WSOY, Juva.*

KYSELYKAAVAKE (Vastatkaa kaikkiin kohtiin!)**A. JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT**

1. Millaisia sosiaali- ja terveyspalveluja olette käyttänyt tai käytätte? (Seuraavassa luettelo muutamista merkittävimmistä palveluista. Merkitkää kolme tärkeintä.)

☐ terveyskeskus (mm. lääkäri, röntgen, laboratorio)	☐ sosiaalityö
☐ terveyskeskussairaala	☐ vammaispalvelu
☐ työterveyshuolto	☐ päihdehuolto
☐ hammashoitola	☐ mielenterveyspalvelu
☐ päivähoito	☐ neuvola, koulu-/opiskelijaterveydenhuolto
☐ vanhainkoti	☐ perheneuvola
☐ kotipalvelu/kotisairaanhoido	☐ lastensuojelu/nuorisohuolto
☐ toimeentulotuki	☐ jokin muu, mikä _____

2. Käytättekö sosiaali- ja terveyspalveluja? (Rengastakaa vain yksi vaihtoehto.)

1. päivittäin	4. harvemmin (2-4 vuodessa)
2. kerran viikossa	5. en koskaan
3. kerran kuukaudessa	

3. Puuttuuko Jyväskylästä kokonaan jokin mielestänne tärkeä sosiaali- tai terveyspalvelu?

1. ei puutu
2. en osaa sanoa
3. puuttuu, mikä _____

Rengastakaa seuraavista väittämistä valitsemanne vaihtoehto.

4. Sosiaali- ja terveyspalvelut hoidetaan asukkaiden kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

5. Sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavat viranhaltijat ja työntekijät ovat palvelualttiita ja ammattitaitoisia.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

6. Saatte nykyisin tarpeeksi tietoa sosiaali- ja terveyspalveluja koskevista suunnitelmista.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

7. Saatte tarpeeksi tietoa sosiaali- ja terveyspalveluja koskevista päätöksistä.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

8. Saatte tarpeeksi tietoa sosiaali- ja terveyspalveluista.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

9. Millaisista sosiaali- ja terveyspalveluja koskevista asioista mielestänne on tärkeää saada tietoa? (Numeroikaa tärkeysjärjestykseen.)

☐ suunnitelmista	☐ päätösten taustoista
☐ päätöksistä (esim. sosiaali- ja terveyslautakunta tai kaupunginvaltuusto)	☐ päätösten vaikutuksista asukkaille

10. Jos ette tiedä tarpeeksi sosiaali- ja terveyspalveluista, kertokaa muutamalla sanalla mistä palveluista haluaisitte lisää tietoa.

11. Mistä tietolähteestä olette ensisijaisesti saanut tietonne sosiaali- ja terveyspalveluista? (Rengastakaa yksi vaihtoehto.)

1. Keski-suomalaisesta	7. Suur-Jyväskylän Lehdessä
2. Radio Keski-Suomesta	8. ystäviltä/sukulaisilta
3. Radio Jyväskylästä	9. suoraan toimistosta/ko. palvelupisteestä
4. Jyväskylän kaupungin tiedotuslehdessä	10. muualta, mistä _____
5. Jyväskylän kaupungin palveluesitteistä	
6. Keski-Suomen Viikkolehti Vastimesta	

12. Mistä tietolähteestä mieluiten haluaisitte saada tietoa sosiaali- ja terveyspalveluista? (Rengastakaa mieluisin vaihtoehto.)

1. Keski-suomalaisesta	7. Suur-Jyväskylän Lehdessä
2. Radio Keski-Suomesta	8. ystäviltä/sukulaisilta
3. Radio Jyväskylästä	9. suoraan toimistosta/ko. palvelupisteestä
4. Jyväskylän kaupungin tiedotuslehdessä	10. muualta, mistä _____
5. Jyväskylän kaupungin palveluesitteistä	
6. Keski-Suomen Viikkolehti Vastimesta	

13. Oletteko vaikuttanut sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen ja millä tavoin?

1. en ole vaikuttanut
2. kyllä olen vaikuttanut (Merkitkää tärkein vaihtoehto.)
 - kirjoittamalla Keski-suomalaisen yleisönosastoon
 - kirjoittamalla muuhun lehteen, mihin _____
 - antamalla juttuvinkin tiedotusvälineelle (esim. radio)
 - kirjoittamalla virkamiehille
 - soittamalla virkamiehille
 - käymällä henkilökohtaisesti ko. palvelupisteessä
 - ottamalla yhteyttä poliittisiin päättäjiin
 - osallistumalla itse luottamushenkilönä päätöksentekoon
 - tekemällä kunnallisaloitteen kaupunginvaltuustolle

14. Jos olette ottanut yhteyttä sosiaali- ja terveyspalveluista päättäviin henkilöihin, mitä olette heille esittänyt? _____

15. Onko esityksenne mielestänne otettu huomioon sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseksi?

1. ei 2. en osaa sanoa 3. on Kertokaa esimerkki _____
-

B. SANOMALEHTI KESKISUOMALAINEN TIEDOTUSVÄLINEENÄ

16. Luetteko sanomalehti Keski-suomalaisista? (Rengastakaa oikea vaihtoehto.)

1. päivittäin 2. viikottain 3. harvemmin 4. en lue lainkaan

17. Mitkä ovat mielestänne mielenkiintoisimmat aiheet, joita lehdestä luette? (Laittakaa kolme kiinnostavinta aihetta tärkeysjärjestykseen.)

☐ ulkomaan uutiset ja tapahtumat	☐ kulttuuriasiat
☐ valtakunnalliset uutiset ja tapahtumat	☐ urheilu-uutiset ja tapahtumat
☐ maakunnalliset uutiset ja tapahtumat	☐ laajat artikkelit (sunnuntaisin)
☐ Jyväskylän kaupungin uutiset ja tapahtumat	☐ pääkirjoitukset
☐ talousasiat	☐ kolumnit/mielipidekirjoitukset/ puheenvuorot

☐ yleisönosastokirjoitukset	☐ menovinkit/järjestötapahtumat
☐ sarjakuvat, pilapiirroukset	☐ muu, mikä _____
☐ radio- ja televisiosivut	_____
☐ nuorten liite Syke	
☐ ilmoitukset	

18. Mitkä ovat mielenkiintoisimmat Jyväskylää koskevat aiheet, joita lehdestä haluaisitte lukea? (Merkittävä neljä tärkeintä.)

☐ kunnallistalous	☐ lasten ja nuorten asiat
☐ kunnallispolitiikka	☐ seurakunnalliset asiat
☐ kaupunginvaltuuston yms. luottamuselinten päätökset	☐ yliopisto ja tiede
☐ sosiaali- ja terveyspalvelut	☐ yritystoiminta
☐ tekniset asiat	☐ työllisyys/työttömyys
☐ kaavoitus ja maankäyttö	☐ talousasiat
☐ koulutusasiat	☐ onnettomuudet
☐ kulttuuri ja taide	☐ nimitykset
☐ liikunta ja urheilu	☐ muu, mikä _____
☐ vapaa-aika	_____

Rengastakaa seuraavista väittämistä valitsemanne vaihtoehto.

19. Keskisuomalainen kirjoittaa yleensä riittävästi Jyväskylän kaupungin asioista.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

20. Keskisuomalainen kirjoittaa riittävästi Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluista.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

21. Keskisuomalainen kirjoittaa tasapuolisesti sekä sosiaalipalveluista että terveyspalveluista.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

22. Mistä sosiaalipalveluista mielestänne kirjoitetaan

liian paljon? _____

liian vähän? _____

23. Mistä terveyspalveluista mielestänne kirjoitetaan

liian paljon? _____

liian vähän? _____

24. Mistä sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvistä asioista olette lukenut Keskisuomalaisesta? (Mainitkaa esimerkkejä.)

1. viimeisen viikon aikana _____

2. viimeisen kuukauden aikana _____

25. Kenen tulisi mielestänne kirjoittaa Keskisuomalaisessa sosiaali- ja terveyspalveluista? (Merkittävä tärkein kirjoittaja.)

☐ Keskisuomalaisen toimittajan	☐ Jyväskylän kaupungin palvelujen työntekijän
☐ Jyväskylän kaupungin poliittisen päättäjän	☐ asukkaan /palvelujen asiakkaan
☐ Jyväskylän kaupungin hallintoviranomaisen	

26. Oletteko itse kirjoittanut mielipiteistänne Keskisuomalaisen yleisönosastossa tai puheenvuoropalstalla?

1. en ole kirjoittanut 2. olen kirjoittanut lehteen viimeisen kuukauden aikana seu-

Rengastakaa seuraavista väittämistä valitsemanne vaihtoehto.

27. Keskisuomalaisen jutut sosiaali- ja terveystalvaeluista kiinnostavat teitä.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

28. Saatte lehden jutuista lisää tietoa sosiaali- ja terveystalvaeluista.

täysin sama mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

29. Keskisuomalaisen julkaisemat jutut sosiaali- ja terveystalvaeluista ovat ymmärrettäviä ja selkeitä.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

30. Keskisuomalaisen jutuilla on merkitystä sosiaali- ja terveystalvaelujen kehittämislle.

täysin samaa mieltä	osittain samaa mieltä	en osaa sanoa	hieman eri mieltä	täysin eri mieltä
1	2	3	4	5

C. VASTAAJAN TAUSTATIEDOT (Rengastakaa oikea vaihtoehto.)

31. Sukupuolenne: 1. mies 2. nainen

32. Ikänne: 1. 18-30 vuotta 2. 31-45 vuotta 3. 46-64 vuotta 4. yli 65 vuotta

33. Kotikuntanne: 1. Jyväskylän kaupunki 2. Muu kunta, mikä _____

34. Nykyinen perhesuhteenne: 1. naimaton (elätte yksin) 2. naimisissa 3. avoliitossa

4. eronnut/asumuserossa 5. leski 6. yksinhuoltaja 7. muu _____

35. Mikäli teillä on lapsia, minkä ikäisiä he ovat?

0-3 vuotiaita _____ lasta 4-6 vuotiaita _____ lasta 7-10 vuotiaita _____ lasta

11-18 vuotiaita _____ lasta yli 18 vuotiaita _____ lasta (kotona asuvia)

36. Mikä on ammattikoulutuksenne?

1. ei ammattikoulutusta

2. ammattikurssi tai työpaikalla saatu ammattikoulutus

3. koulutasoinen ammatillinen tutkinto

4. opistotasoinen ammatillinen tutkinto

5. korkeakoulu- tai yliopistotasoinen tutkinto

6. muu, mikä _____

37. Mikä on ammattiasemanne tällä hetkellä?

1. työntekijä

2. alempi toimihenkilö (esim. toimistovirkailija)

3. ylempi toimihenkilö (esim. opettaja)

4. johtavassa asemassa oleva

5. yrittäjä/ammattinharjoittaja

6. maatalousyrittäjä

7. opiskelija/koululainen

8. eläkeläinen

9. kotiäiti/koti-isä

10. työtön/lomautettu

11. muu, mikä _____

38. Millä toimialalla työskentelette tällä hetkellä tai olette viimeksi työskennellyt?

1. maa- ja metsätalous

2. teollisuus

3. talonrakennus, maa- ja vesirakennus

4. kauppa

5. majoitus, ravitsemus

6. liikenne, kuljetus

7. rahoitus, vakuutus

8. muut yksityiset palvelut

9. kunta/kuntayhtymä

10. valtio/valtionyhtiö

11. muu, mikä _____